

SZAKDOLGOZAT

SZÉNÁS-MÁTHÉ TAMÁS

Természetvédelmi mérnök szak

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Természetvédelmi mérnök szak

**A Siklói vár és természeti környezete - mint kultúrtörténeti
érték - védelmének alakulása**

Készítette:

Szénás-Máthé Tamás

BSc természetvédelmi mérnök szak, nappali tagozatos hallgató

Konzulens:

Dr. Lanszki-Széles Gabriella

egyetemi adjunktus

Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet

Természetmegőrzési Tanszék

Kaposvár

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzések.....	4
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. A Siklósi vár és természeti környezete	5
2.2. A Siklósi vár történelmének rövid áttekintése, védelmét szolgáló legfőbb intézkedések.....	5
2.3. A Siklósi vár kultúrtörténeti jelentősége	14
3. Anyag és módszer	18
4. Eredmények és értékelésük	19
4.1. A várat szolgáló munkásságom	19
4.2. Felmérés	22
4.3. Interjúk	24
5. Következtetések és javaslatok.....	29
6. Összefoglalás.....	32
Irodalomjegyzék.....	33
Mellékletek	35
Interjú Szabó Gergővel.....	35
Interjú Balázs Csabával	38

1. Bevezetés és célkitűzések

Siklóson nevelkedtem fel és már gyermekkoromban is közel állt a szívemhez a Siklósi vár. A későbbiekben központi szerepet töltött be az életemben, aktív szerepet játszottam a vár hagyományörzésében, valamint ipari alpinistaként részt vettem a várfal állagmegóvásában, helyreállításában. Úgy gondolom, hogy a Siklósi vár olyan múlttal és adottságokkal rendelkezik, olyan értéket képvisel, amelynek megőrzése és védelme kiemelt figyelmet érdemel.

Szakdolgozatomban a Siklósi vár és természeti környezete védelmének alakulását, azon belül is központi témaként a kultúrtörténeti értékeit tárgyalom. Dolgozatom célja, hogy történetében felfedjem azokat a jelentőségteljes mozzanatokat, melyek a kultúrtörténeti szempontból a vár és környezetének védelmét szolgálták és átfogó képet kapjak a jelenlegi állapotáról. További célom, hogy bemutassam, hogy személyesen hogyan tudtam segíteni a Siklósi vár és természeti környezete védelmét.

A második fejezetben, a szakirodalmi áttekintésben összefoglalom azokat a releváns, szorosan kapcsolódó témaköröket, melyek segítenek abban, hogy a tágabb, régre visszamenő képből eljussak a jelenlegi állapotig a természeti környezetet, történelmet és kultúrtörténetet tekintve.

A harmadik fejezetben kifejtem arról, hogy a szakirodalmi feltáráson túl személyesen is munkálkodtam a Siklósi vár természeti és kultúrtörténeti védelmében, részletezem azokat a folyamatokat, melyekben részt vettem, mint ipari alpinista, és mint hagyományörző, kitérek a jelentőségükre. Ezen felül készítettem két kvalitatív kutatóinterjút olyan személyekkel, akik különböző szerepekben sokat tettek a Siklósi várért.

A negyedik fejezetben értékelem az eredményeket, összefoglalom a következtetéseket és röviden megfogalmazom a jövőre vonatkozó javaslataimat.

Az általam feldolgozott témát fontosnak tartom, nem csak azért, mert általa kapok egy képet a Siklósi vár és természeti környezete védelmének múltjáról és jelenéről, - mint kultúrtörténeti érték-, de rávilágíthat olyan elemekre, hogy miért fontos ezen értékek megőrzése és „hétköznapi” emberként hogyan segíthetők ezen értékeink védelme.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A Siklói vár és természeti környezete

Siklós Dél-Baranya és a Dráva-medence természeti, történelmi és kulturális értékekben egyik leggazdagabb települése.

Siklós a Villányi-hegységtől délre, a Nagyalföld legnyugatibb kiszögellését képző Dráva-síkon, pontosabban a Nyárad–Harkányi-síkon található. A Villányi-hegység déli előterének síkjából kiemelkedő apró mészkőszirt maradványaként értelmezhető a siklói Várhegy. [1]

Kedvező természeti-környezeti adottságainak köszönhetően már az i. e. 10. század kezdve állandóan lakott terület volt. Ezek közül az adottságok közül kiemelendő a domborzat, vízrajz és mediterrán vonásokat tükröző klíma. A tatárjárás után megnőtt a hegység védelmi és harcászati szerepe, ebben az időben épült meg a siklós vár is. A terület szintén kiemelkedő vízrajzi adottságokkal rendelkezik és a Dráva és a Tapolca-forrás is elősegítette a területen való megtelepedést, a vár kútját ez a víz táplálja (ma a strand vízellátását is ez szolgáltatja). Siklós határa a 13-17. század között megegyezett a vár külső falával, tehát a mezőváros kiterjedése nem lépte túl a Várhegyet. A 18. századi katonai térképeken már megfigyelhető terjeszkedés, innentől fogva a város kiterjedése lassan minden irányba növekedést mutat, ez alól egyedüli kivételt képez a Dráva ártéri területe déli, dél-nyugati irányba. [2]

2.2. A Siklói vár történelmének rövid áttekintése, védelmét szolgáló legfőbb intézkedések

Siklóst 1191-ben említi először írott forrás, azonban a várról legkorábban 1294-ből találhatunk feljegyzést. A település a 13. század eleje óta a Kán nemzetségbeli Siklóiak birtoka, a vár az említésekor Siklói Gyula ispán tulajdonában áll. *„A Siklói család építette várra csupán néhány falalapozás maradványa utal, amelyek azonban egyelőre nem elegendőek, hogy akár csak alaprajzi elrendezését meghatározhassuk. Annyi bizonyos, hogy ez a vár aránylag kis területen húzódnak, amely tulajdonképpen a dombtető helyével-közzel vízszintes platóját jelentette.”*[3]

Zsigmond király 1387-ben hűtlenség vádjával elkobozta az erődítményt a Siklósiaktól, és Kakas László illetve Pásztói János kapták meg, mint királyi adományt, azonban az erősség birtoklása kérészerű volt számukra, mivel a várat Garai Miklós, aki korának egyik leghatalmasabb főura, 1395-ben örök adományul nyerte el. 1401-től közel fél éven át, amikor a nemesek fellázkodtak ellene, Zsigmond király is ebben a várban töltötte a tisztes őrízését. Miután Zsigmond újra megszilárdította hatalmát, 1402-től ifjabbik Garai Miklóst nádorrá nevezte ki és mivel a család székhelye Siklós volt, így a város megkapta a nádor városa (Civitas Palatinalis) címet. 1408. december 12-én Zsigmond király megalapította a Sárkányos Társaságot (Societas Draconistrarum), melynek címer töredéke a mai napig megtalálható a Perényi Bástya egyik sarokkövéként. „A címer körül a felirat: *Cum fortis armatus custodit atrium suum in pace, sunt omnia, quae habet*” [4]

1. kép: A címer körüli felirat 1963-as kiadványban

2. kép: A címer körüli felirat napjainkban

A Garaiak hatalma és pénzügyi lehetőségei által a regnálásuk alatt a vár teljesen átépült. A Siklósiak várát valószínűleg teljesen elbontották és a régi épület helyét egy háromemeletes palotaszárnyból álló U alaprajzú épületegyüttes váltotta fel, amelyet kökeretes ajtók tagoltak, ülőfülkés ablakok és díszes párkányok ékesítettek. További nagyon értékes emlék a vár Garai korszakából, a török dúlás elől elrejtett, majd a 2013-2014-es feltárás során felfedezett Krisztus relief. „Siklóson, a várkápolnában, mélyen a vakolat alatt a művészettörténész Bartos György gótikus kőreliefet talált, amely a Fájdalmak férfiét (Vir dolorum) ábrázolja; a „prófétai látomást” a vérző Krisztusról, a tűnő-múló idő örök szépségét, amely az élet centrumában Isten alázatát és szenvedését idézi koronként, a harmóniát, amelyről Szent Ágoston elmélkedik.” [5] Továbbá kibővült a vár egy kapuvédő barbakánnal, illetve egy külső tornyos véd rendszerrel. A vár e korszak-béli korszerűségét és felszereltségét is jól tükrözi, hogy Hunyadi János 1440-ben képtelen volt elfoglalni és végül feladta az ostromot. A főúri udvartartás illetve a Bencés apátság miatt kiépült a

várkastélyt körbe kerítő nagyobb területű fal, amelyet korszerű, kerek tornyok öveznek. „ A vár legjelentősebb emléke a kápolna. A magasba nyúló, egyhajós tér függönyíves ablakokkal áttört, aprólékosan tagolt gótikus szentélyben végződik, amelynek megépítését a kutatás újabban már a hajóénál későbbi időpontra, a XVI. század elejére helyezi. A finoman keretezett és a Garai család kígyós címerpajzsát a kőkeretes bejárat őrizte meg. A kápolna bejáratához oszlopokon álló, karzatos előcsarnok csatlakozott, a kegyúri ülőfülkéekkel tagolt szentélyt hálóboltozattal fedték.”[6]

1482-ben kihalt a Garai család nádori ága, a siklósi vár így királyi tulajdonba került. Corvin János kapta meg a várat Mátyás királytól, majd Brandenburgi György és Újlaki Lőrinc után 1515-ben Perényi Imre szerezte meg a várat II. Ulászló által, a hozzá tartozó birtokokkal együtt, mint adományt. Míg a Garai időkben a vár építészetére a gótika volt jellemző, Perényi Imre már egyértelműen a Mátyás király ideje alatt meghonosodott reneszánsz szellemiségében újítja fel a várat. Második feleségével, Kanizsai Dorottyával életük jelentős részét Siklóson töltötték, majd Imre halála után az özvegy ugyan ide vonult vissza. A Perényi időszak alatt nagyfokú átépítések zajlottak, erről árulkodnak a keleti szárny homlokzata előtt álló loggia, a sok reneszánsz kőkeret, a Perényiek címerpajzsa a kandalló párkányokon és oszloptörzseken, illetve egy, a Perényiek címerével díszített tábla, amely a külső vár déli bástyájából került elő. A rajta lévő évszám (1540) feltételezhetően az építkezések befejezésének évszámát jelöli. Azonban a Siklósi vár egyik legértékesebb reneszánsz kori mementója mégis a déli épületszárny első emeletén található szürke mészkőből faragott vésett felírású és címeres kandallója. „A kandallóhomlokzatán olvasható felirat latin szövegének fordítása: „Elküldé Isten irgalmasságát felettem és kiragadott engem az oroszlanok kölykei közül, míg háborogva aludtam.” [7]

Fontos és értékes lelet még ebből a korszakból Perényi címer töredék táblája. 1932-ben fedezték fel a siklósi katolikus templom és az egykori kolostor összekötő folyosójának padlózatában az ábrázolással lefele. A táblának a bal fele maradt meg, 15 cm vastag, a közepén címerpajzs, a férfi fejjel, az épen maradt oldalán pedig a névjelző felirat, illetve egy angyalábrázolás, mely bal kezében egy bőségszarut tart, belőle kilógó pálma ággal. A névjelző felirat: „Emericus de Perényi Comes

3. kép: A Perényi címer töredék táblája

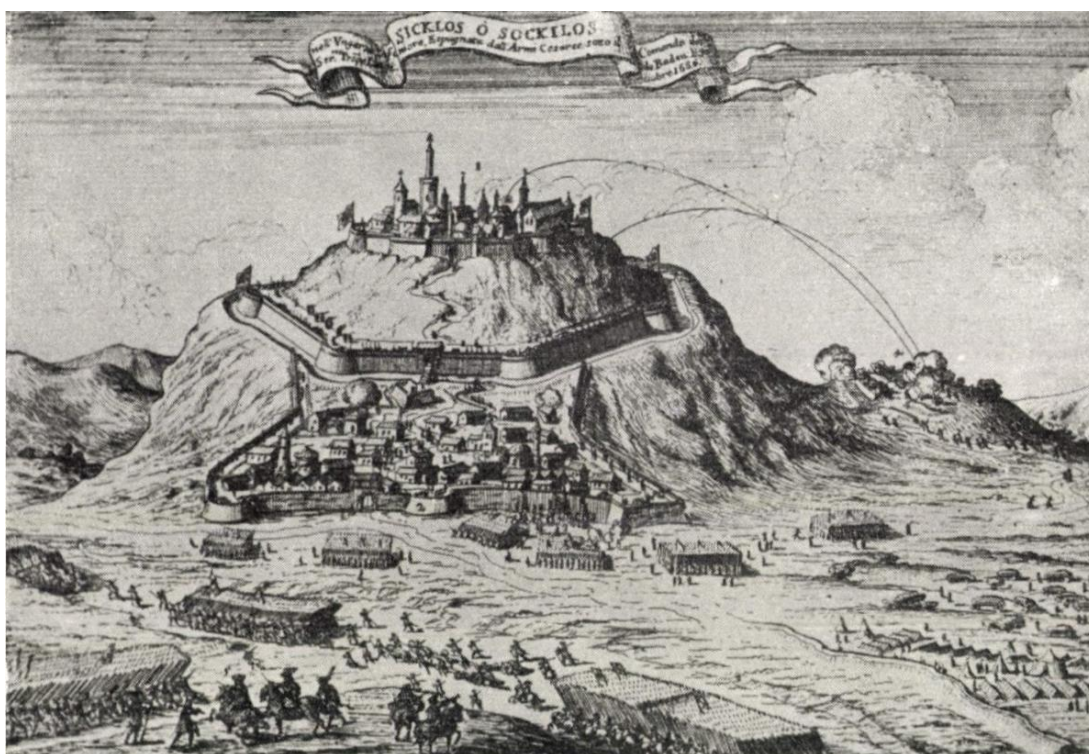
Comitatus Abaujváriensis, Regni Hungáriáé Palatínus. Perényi Imre Abaujvármegye örökös főispánja, Magyarország nádora.” [8] A tábla fehér márvány anyaga nem erre a vidékre a jellemző.

A szorongatóan közeli Oszmán birodalom jelenléte miatt nem csak lakhatóvá tettek a várat, hanem meg is erősítették azt. A kápolna környékét kibővítették egy védőművel, a külső falszakasz Pécs felé néző részét elbontották, a belső védőöv fal szorosai helyén ágyúállásokat hoztak létre. Hogy maximalizálják a vár védelmi képességeit, a település felőli oldalon földből készült védőműveket és a várfalak elé olasz rendszerű bástyákat emeltek és a külső védőövet belső folyosós fallal összekötötték a vár belső magjával. Nem sokkal a mohácsi vész után 1543-ban a siklói vár török kézre kerül. A Szulejmán vezette oszmán sereg többszöri sikertelen ostrom után, tárgyalás által megadásra készítette a súlyos készlet és emberhiánnyal küszködő erősség védőit. A leírást a török megszállás alól, Evlia Cselebi török világutazó feljegyzéseiből olvashatunk, ami annyira szép, hogy kérem, engedje meg a tisztelt olvasó, hogy szó szerint idézzem az idevágó passzust.

„Siklós vár földje. Egy tágas síkságnak egészen a közepén, az égig felnyúló magas vár ez, melynél a belső vár magas csúcsáig menve háromszoros, erős kőfal emelkedik. A belső vár magas halma csúcsban végződő kőből áll. A régi időkben e vár a királyok saját palotája volt. A belső várban számos csarnok és tanácsterem ékeskedik, különféle aranyozott kis szobákkal, szép kilátást nyújtó tornyocskákkal és erkélyekkel díszített, bámulatot keltő palota ez. Északról Pécs vára, délkeletről Valpó vára látszik. Azon oldalon igen erős, töméses fala van. A palota tetejét különféle keramit fedi. A belső várban Szulejmán kán dzsámija, a parancsnok, a kethkuda és müezzinek házai, a fegyvertár és élelmiszerek raktárai vannak. Itt van egy kút is, amelynek mélysége teljes nyolcvan él, sziklába vágták, s vize mint az életvíz. Nagy folyó módjára folyik a vize, és senki sem tudja, hogy honnan jön s hová megy. E vár árkában egy nagy bállemez ágyú néz az égre. E magas várnak hídon megközelíthető három kapuja van. Siklós alsó vára. Hármás vár. Összesen tizenhét erős, magas tornyát a csúcsig deszka bontja. Mikor Szihráb Mohamed pasa Kanizsay vári volt, akkor fedezte be a tornyokat deszkával. Az erős bástyák között száz-száz lépés az út. E számítás szerint az alsó várnak kerülete ezerhétszáz lépés. E vár körül csupa mély és széles sziklaárok húzódik, mely mélyes mély gödör. A keleti oldalon egy kapuja vagyon. Belül jó vízű kút várja a szomjasokat. A kapun kívül csigás fahíd van, melyet éjszakánként felvonatnak. E várban összesen ötven, kert nélküli, deszkaszindellyel fedett, alacsonyabb-magasabb szép ház található. Hét imahelye közül első a Szulejmán kán dzsámija, melyet templomból

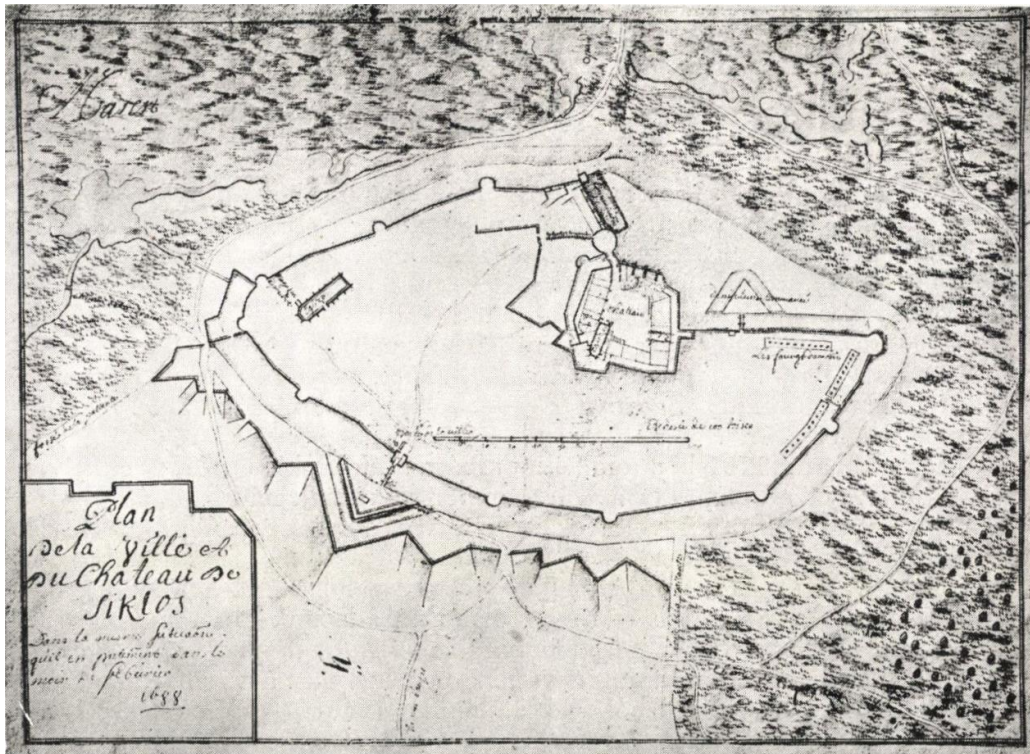
alakítottak át egy kis dzsámivá, ugyan nem díszes, de van benne egy különösen szép részlet. A vár fölött magas óratorony emelkedik.” [9]

1686-ban Siklós felszabadul az oszmán uralom alól és a harcokban erősen megrongálódott erősséget gróf Caprara Eneás császári generális kapta meg, aki azonnal bele is kezdett a vár lakhatóvá alakításába. Az épület egy részét lebontatta és a barokk stílusjegyeinek tükrében építette újra.

4. kép: A siklósi vár 1686. évi ostroma

Fontos megemlítenünk az ez időszak alatt elkészült katonai felmérést, amelyet Joseph de Hany hadmérnök készített és pontosan tükrözi az 1688. évi állapotát a várnak. Mivel a török hódoltság alatt számottevő átalakítás nem történt, ez a lelet azért is értékes, mert pontosabb képet kaphatunk ez által az épület formájáról a Perényiek idejéből. Ez a térkép a „Plan de la Ville et du Château de Siklós” feliratot viseli, és a karlsruhei gyűjteményben maradt fent az utókor számára. Ez az első pontos, megbízható ábrázolás a várról.

5. kép: Siklós. Joseph de Haiy felmérése

Caprara sajnos nem tudta befejezni a művét, az 1701-ben bekövetkező halála miatt. A Rákóczi-szabadságharc alatt 1705-ben Vak Bottyán csapatai foglalták el, majd egy évig tartották a császári seregek ellen. Caprara félbe maradt építkezéseit végül Batthyány Ádám folytatta, szintén a barokk szellemiségében. Ekkor kapja meg a barbakán az ikonikus barokk keretét és kerül fel rá a hercegi címer. A várkastély egy új emeletsorral bővül, melyet teljes egészében síkfödémmel építettek, illetve a Batthyányiak nevéhez köthető a jelenlegi formájában is látható, az udvart körbezáró kaszárnyaszerű épület. Az 1840-es években Batthyány Kázmér a haladó nemesség egy vezéralakjává válik, az elsők között felszabadítva a jobbágyait. A szabadságharcban Kossuth oldalára áll, és a várat a Dráva vidéki felkelő honvédség – köztük 900 siklósi – székhelyévé teszi. A világosi fegyverletételt követően azonban emigrál, a teljes vagyonát, köztük a Siklósi várat is a kincstár elkobozza. 1860-ban a kiegyezés eredményeként Batthyány Gusztáv gyermekei visszakapják a várat. Még ebben az évben megindulnak a restaurálási munkálatok, amelyeket Schulcz Ferenc vezet. A spanyolos lépcsős oromzat egyértelműen árulkodik az akkor még fiatal restaurátor Spanyol országban töltött korábbi életéről és onnan hozott tapasztalatról. Szintén ehhez az időszakhoz köthető a kiugró védőmű kilátószerű restaurációja is. A vár a Batthyányiaktól 1873-ban Benyovszky Lajos birtokába kerül. Halála után fia, Móricz örökli, aki később Baranya megye főispáni tisztségét is betölti. A Benyovszky család a várban lakott. Az épület

belsejét a főúri kastélyok mintájára képezték ki, leparkettázták a palota termeket és kárpittal borították a falakat. A vár formavilága elérte a ma ismertét, hiszen érdemben a Benyovszky család nem változtatta meg a Caprara és Batthyány családok század eleji koncepcióit.

„A Műemlékek Országos Bizottsága irattári anyagából kitűnik, hogy 1907-ben a várfalak délkeleti terepe fölötti részét mintegy 60 cm magasan és 18 m hosszban bontásokkal veszélyesen meggyengítették.” [10] Az említett idézet arra reflektál, hogy a vár falát a lakosok, az építőanyag kinyerésének céljából bontani kezdték. A folyamat miatt, bár érkezett panasz, a problémára igazából nem került megoldás, így, bár a kastély belső használt terei jó állapotban maradtak, a külső falak lassan omladozni kezdtek. A vár következő helyreállítása Benyovszky Móricz nevéhez fűződik 1927-ben. Móricz művészetkedvelő férfiként a házi asztalos műhelyében maga készítette el a bútorokat, az ajtófélfákat és a kidolgozott ajtókat, amelyek jelenleg is funkcionális részei a várnak.

„1929-ben a várat műemlékké nyilvánították. 1944-ben a Honvédkincstár vásárolta meg tiszti üdülőnek, de a háború - mint annyi más tervet - ezt is elsodorta.” [11]

Az átalakítás terveivel ifj. Lechner Jenőt bízták meg, aki 1944. augusztusában meg is kezdte azt, azonban a háború szomorú eseményei miatt a bontás után az átalakítás félbe maradt. 1945 és 1955 között a vár sérülten és gazdátlanul indult el az enyészetté válás útján, azonban 1955-ben Baranya megye tanácsa végrehajtó bizottsága gondnokságot állított fel a vár őrzésére, és évente költött az állag megóvására. *„A felszabadulás utáni években rendkívül romos és elhagyatott volt a siklói vár és környéke. Az ötvenes években a lakosság a helyi és a megyei tanács segítségével elindított egy mozgalmat. „Mentsük meg a siklói várat!” jelszóval.”* [12]

1955. december elején felfedeztek egy befalazott oltárfülkét, jól kivehető freskókkal. 1961 decemberében megalakult a Siklói Vár- és Múzeumbaráti Kör, dr. Bakó Géza főorvos elnökségével. Ez a szervezet egyesületi formában mind a mai napig szerves és tevékeny része Siklós kulturális életének. A hatvanas években a vár átesett egy erőteljes rekonstrukción. Az egykoron lepusztult várban - amelynek folyosóin torlaszként állt a szemét, és korhadó ablakkeretek lógtak a falon -, múzeum nyílt, ahol már villanyvilágítással szemlélhette az arra járó akár a szépművészeti, akár a történelmi tárlatokat. A felújítással és az állagmegóvással párhuzamosan a régészeti feltárás is folyamatos. Nagyarányú földemcserét hajtottak végre a váron, az elkorhadt faanyagot praktikussági okokból

vasbetonra cserélték. A vár egy része szállodaként üzemelt, a falak megteltek étellel és évről évre várfesztiváloknak adnak otthont.

Az 1963-ban forgatott, majd 1964-ben megjelent *A Tenkes Kapitánya* című történelmi kalandfilm sorozat a Siklósi várban és a Villányi hegységben játszódik, amely tovább emeli az épület ázsioját a turisták számára. Hamarosan megnyílt az első kávézó a vár teraszán, majd a vár pincéjében az étterem is. Mind a kettő mind a helyiek, mind a turisták számára igen közkedvelt szórakozóhellyé vált. Ahogy ez a korabeli újságcikk is erről számol be: „Szállodája, turistaszállása az év nagyobb részében teli van vendégekkel. A konferencia termében egymást érik a kongresszusok, tanácskozások: ENSZ, KGST, UNESCO, a kisebb jelentőségűeket már meg sem említve. A vár vaskos vendégekönyveiben bejegyzések: államférfiak, művészek, sportolók. Alig van olyan diplomáciai képviselő Magyarországon, amelynek tagjai ne látogattak volna el ide.” [13]

6. kép: Siklósi várfesztivál, 1966

Továbbá a korabeli cikkekből az is kitűnik, hogy hiába a nagy volumenű restaurációk, a vár állagmegóvására folyamatosan erőforrásokat kell biztosítani, ahogyan ez napjainkban sincs másképp. Ahogyan egy 1979-ben íródott cikk is említi: „A siklósi vár bejárati hídrészének padlózata elkorhadt, veszélyessé vált a korlátokkal együtt, a híd téglamellvédje is felújításra szorult. A Műemléki Felügyelőség Baranya megyei Építésvezetőisége a régiék helyére új

padlózatot fektetett, a korlátokat is újra cserélte és kijavítja a téglamellvédet, hogy megszüntesse a balesetveszélyt.” [14] Avagy egy 1982-ből olvasható hír, amelyben azt taglalják, hogy leszakadt a kapubástya feljárója. Ahogy ma is, úgy az írásos emlékekből is olvashatunk arról, hogy a várfalon a növényzet megjelenése illetve az állatok nincsenek jó hatással a falakra. A következőkben idézek egy cikket, bár személyes véleményem szerint túlzó módon fogja a falak károsodását a galambokra. *„A vadgalambok ugyanis nemcsak a szállásuknak tekintik a műemléki épületegyüttest, hanem a vendégfogadójuknak is. Mészkörmorzsákat csipegetnek le a falakról, így gyűjtögetik össze a szervezetük számára szükséges kalciumot. Parányi mennyiségekről van szó igaz, de a sok száz madár szüntelen csőr munkája máris kikezdte a középkori falakat.*” [15] Legyünk nagyon őszinték. Ha ez a fajta károsítás igaz lenne, akkor a nem felújított elhagyatott várainkat a madarak szó szerint felfalták volna az évszázadok tengelyén.

A Siklói vár ugyan a Magyar Állam tulajdona, de pályázat útján 2000-ben a vagyonkezelését és üzemeltetését megnyerte Siklós Város Önkormányzata. Ahogyan korábban írtam, a vár utolsó átfogóbb restaurációja a 1960-as években történt meg, minden kisebb állagmegóvási törekvés ellenére az állapota annyira leromlott, hogy veszélyeztette az üzemeltetést. Az önkormányzat többször fordult azzal a kéréssel a tulajdonos felé, hogy segítsen finanszírozni a restaurációt, azonban ők minden alkalommal forráshiányra hivatkozva elutasították ezt. *„Ekkor írták ki a Norvég Alap pályázatait, amit a város sikeresen megpályázott, majd az első ütem befejezése után EU-s forrásokat pályáztak meg két esetben is. Mindkétszer sikeresen. Nemrég fejeződtek be a munkálatok, amelyet a második elnyert EU-s pályázatból valósítottak meg. A közelmúlt munkálatai a várrekonstrukció harmadik ütemét jelentették, amit 2015. június 30-án fejeztek be.*”[16]

A felújításban a vár homlokzata teljes egészében visszanyerte a korábbi és autentikusabb fehér színű homlokzatát, a legutóbbi barna színű és erősen sérült állapotú helyett, továbbá teljes felújításon esett át a déli és a keleti szárny. Az épületet akadálymentesítették, hogy a tárlatok a mozgássérült vendégek számára is elérhetővé váljanak. Szinte alapjaitól felújították a kapu bástya felhajtóját. Az egykori vélhetően eredeti Kanizsai Dorottya kertjét újra látogathatóvá tették, biztosítva a biztonságos le és feljutás lehetőségét. A várfalakat szerkezetileg megerősítették, kialakításra került egy látogató központ és a lovagterem. A vár belső területén újra körbe lehet járni a gyilokjárókon és felújításra került a barbakán is. Megújult a várterasz kávézója is, illetve a pénzalapból a múzeumban új tárlatok, mint például

a középkori tárlat kerültek megnyitásra. Sajnos a felújítási munkálatok a helyiek számára csak „bástyás udvarként” emlegetett várkertet és azoknak a külső falait elkerülték.

A mindenki számára kedves közösségi tér, amely időnként rendezvény térként szolgál nincsen siklósi ember, akit ne kötne oda egy kellemes gyerekkori emlék. Télen szánkópálya, nyáron játékok, bújócskák helyszíne, de a hagyományörző csapatom korai időszakaiban mi is oda jártunk fel a kardvívást gyakorolni. A falakra kihelyezett omlásveszélyre felhívó tábla ellenére a várfalak könnyebben megközelíthető szakaszai sok romantikus élményt adott a hosszú nyári estéken a tájat onnan kémlelő pároknak. A nehezebben megközelíthetőbb részei pedig a város adrenalin hajhászainak adott maradandó élményeket. Természetesen én, mint dolgozat író, az ilyen felhasználását épített örökségünknek, helytelenítem, de mivel része a siklósiak élményeinek, fontosnak tartottam megjegyezni.

A felújítási hullám végül mégsem került el a várkertet. A Zöldváras Zöldváros projekt keretein belül 2021-ben adták át a felújított várkertet, amelyben a kormány által kiegészített Európai Unió forrásokat - sajnos szintén nem a külső várfalak restaurációjára -, hanem parkolóhelyek kialakítására, és egykori egybefüggő füves területen paracord sétány, egy újabb látogató központ, egy mobil színpad és egy játszótér került kialakításra.

2.3. A Siklósi vár kultúrtörténeti jelentősége

Az ember által alkotott jellegzetes alkotások, amelyeknek elhelyezkedése a természeti környezetéhez szorosan kötődik - ez szeretett várunk esetében jóval több, mint esztétikum-, továbbá műemlékek, parkok gazdasági létesítmények csak úgy, mint a természeti területek a természetvédelem égisze alá tartoznak. A kultúrtörténet egy nehezen megfogható fogalom, *„a kultúrtörténet nem — legalábbis nem kizárólag — egy szerkezetileg is elkülönített fejezet tárgya, hanem látásmód, amely a történelmet nem pusztán releváns (politikai) cselekedetek sorának, hanem az alkotó tevékenység kifejtésének is tekinti.”* [17] Ha ezt a megközelítést

7. kép: Saját fotó a várkertről

8. kép: Saját fotó a várkertről 2.

vesszük alapul a kultúrtörténeti emlékek valódi értéke nem a hasznosításukban, vagy a funkciójukban, hanem sokkal inkább a nemzeti összetartozásunkban, tágabb értelemben az emberi kreativitás a technológiától független alkotási képesség és az emberiség végtelen évezredek átívelő találékonyságának örök mementói, amelyek emlékeztetnek bennünket, hogy történelmünk nem csak baljós vérzivataros események sorozata, hanem egyben egy hosszú napjainkban is zajló sikertörténet különböző epizódjai. A várat, mint épített örökséget természetesen nem csak, mint épületegyüttest, hanem természeti környezetével együtt illeti meg a védelem. Hogy Kaán Károlyt idézzem: „A műemlékek természeti díszei ezért a maguk helyén védelmet igényelnek és követelnek meg. Ugyanilyen értelemben szorgos gondozásunkra szorulnak a várromok és egyéb történelmi emlékek természeti díszei is. Ahol pedig hiányzanak az ilyen természeti díszek, az a kötelességünk, hogy azokat hozzáértéssel és mielőbb pótolni

igyekezzünk.” [18]

A Siklói vár természeti környezete tág értelemben a már fennebb taglalt kistáji elhelyezkedése, szűk értelemben viszont a várkeretet és a dombról lefele Északra tartó sétányt foglalja magába. A terület parkosítását még a Benyovszky család végezte, így nem fektettek akkora hangsúlyt a fásítás során a honos cserje és fafajok telepítésére, továbbá nem rendelkezik arborétummal, és mint kert nem nevezném különlegesen kiemelkedőnek sem. A leggyakoribb fafaja a közönséges vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*). További gyakori növények a közönséges platán (*Platanus acelifolia*), az ázsiában honos bugás csörgőfa (*Koelreuteria paniculata*), a kerti aranyfa (*Forsythia x intermedia*), a tövises lepényfa (*Gleditsia triacanthos*) és a fekete dió (*Juglans nigra*), az egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), virágos kőris (*Fraxinus ornus*), ezüst hárs (*Tilia tomentosa*) fekete

bodza (*Sambucus nigra*). A várfal alatt elterülő területet jobbra közönséges orgona (*Syringa vulgaris*) díszíti. Illetve fontos megemlíteni a közönséges borostyánt (*Hedera helix*) és a közönséges vadszőlőt (*Parthenocissus vitacea*). Ez utóbbiakat később tárgyalom. A lágyszárú növényzet egy rendszeresen nyírt perjés, semmiben nem különbözik bármely gondozott kertes ház udvarának pázsitjától.

Mint természetvédelmi érték, fontos megemlíteni a sokáig csak legendának gondolt vár alatt húzódó termálvizes tavas barlangot. Sok legenda keringett róla és mindig benne volt a köztudatban, hogy a vár alatt van egy tavas barlang egy feneketlen tóval, olyan történetet is hallottam, miszerint a Sárkányos Titkos Társaság ennek a tónak a partján tartotta a gyűléseit, azonban egyelőre ez nem bizonyítható. Ahogy bár a vár kútjából is nyílnak apróbb bemélyedések a falba, ez idáig nem találtak a várból lejáratot a földalatti tóhoz. Azonban mind a tó, mind a barlang valóban létezik. A barlang szája egy baleset során került elő, amikor is egy a Váralja utcában lévő ház melléképülete bele omlott a barlang nyíladékába. Ez a barlang megtalálható az Országos Barlangnyilvántartásban, 4150-018 kataszteri számon és a Váraljai-barlang nevet viseli. A barlang hosszirányban 60,3 méter, a mélysége 24 méter, és hévizes kialakulású, ami annyit jelent, hogy a fülkéit a termálvíz emelkedése, illetve gőze alakította ki. Erről árulkodik a gazdag és színes borsócseppkő világa. A nagy titok a nem feltárt tó, amelynek a többszöri merülés ellenére, a mai napig nem találták meg az alját. A feltárást végző barlangi bűvárok munkáját a nagyon kicsi látótávolság is erősen megnehezíti. *„9 óras érkezés után látótávolság ellenőrzésével kezdjük a napot. Sajnálattal tapasztaljuk, hogy az előző nap felkevert üledék még mindig lebeg. A rossz látótávolság miatt a merülést el kell halasztani. A lassú ülepedésből következik, hogy az áramlás minimális (sajnos).”* [19] Ebben a barlang feltáráshoz van némi személyes érintettség, hiszen nagy rajongója vagyok a barlangászatnak és a kötéltechnikai ismereteim jártassága mellett tervezem a barlangászat alapjainak megtanulását is. Továbbá ezen feltáráshoz, mint biztosító barlangász tevékenyen részt vett Mangult István barátom is, amely tovább mélyíti a témához való emocionális kötődésem.

Kicsit eltávolodva a barlangtól, mégis a földalatti világban maradva, mely ugyan nem tartozik szervesen a kulturális örökséghez, de egy annál fontosabb természeti kincs, hogy a város teljes ivóvíz ellátását a mai napig a vár kútja fedezi. Ez a kút a török időkben épült, három méteres átmérővel és közel 38 méteres mélységgel. *„A fenti vízföldtani megfontolások és tények mind azt bizonyítják, hogy a siklói vár kútja a környéken uralkodó karsztvízszintig ér le. A kútban lévő vízoszlop elég volt a vár vízellátására, de egy korszerű vízművet csak*

megfelelő mélyítés után tud kiszolgálni. Mélyíteni kell a kút nemcsak abból a célból, hogy a víztermelő búvárszivattyút függőleges helyzetben a víz alá lehessen helyezni, hanem hogy a nagyobb igénybevétel miatti nagyobb leszívást biztosíthassuk. Nem ismeretes ugyan a várkút üzemszerű használatánál kialakuló vízhozam, hiszen ennek a megállapítására az aránylag rövid ideig tartó próbaszivattyúzás nem adhatott felvilágosítást. Kétségtelen azonban az, hogy a kút által mindenkor szolgáltatandó vízmennyiség a község vízellátására gazdaságosan felhasználható, hiszen egy meglévő kútból kell csak a vizet kiemelni a várkertben már megépített szolgálati medencékbe. A kút mélyítése után azonban nemcsak a vízhozam, hanem a víz hőmérséklet emelkedése is várható, a fokozott igénybevétel miatt. Kétségtelen, hogy az ivóvízzel szemben támasztott hőmérsékleti követelmény így kívánivalót hagy hátra, meggyőződésem azonban, hogy a siklóiak ezt az aránylag meleg, de tiszta és egészséges vizet majd örömmel fogadják.” [20] Ennek tükrében a vár és környezete védelmének szükségessége igencsak túlmutat a kulturális örökség védelmén, és bizonyítja, hogy a siklóiak élete és a vár nagyon erősen összefonódik.

Visszatérve a kulturális örökség témaköréhez, ahogy egy épület a lakói nélkül, úgy egy évszázadokon átívelő vár a korszakok megjelenítése nélkül erős hiányérzetet ad az odalátogatóknak, így fontosnak tartom, több szempontból is az épített kulturális örökségek élővé tételét. Ebben látnak el jelentős feladatot a város egyesületei, legyen szó akár a Siklói Pelikán Néptánc Egyesületről, akár a Siklói Hagyományőrző Egyesületről, ez utóbbinak jómagam is tagja vagyok. Az efféle egyesületek fontossága abban rejlik, hogy a várba látogató számára közel hozza a történelmet, a kultúrát. A tankönyvekben olvasható anyag a gyerekek és a felnőttek számára élővé válik, érezheti a súlyát egy 14. századi páncélnak, átélheti, hogy milyen érzés, amikor egy lovas huszár elrobog mellette olyan közelségben, hogy érzi a lónak a szelét. És hogy miért is fontos ez a kulturális örökségvédelem szempontjából? A továbbiakban kifejtem.

3. Anyag és módszer

Az általam feldolgozott téma komplex, így ahhoz, hogy átfogó és pontos képet kapjak módszerek tekintetében is a sokszínűségekre támaszkodtam. Dolgozatomban megírásában négyféle módszert használtam, melyeket a következőkben taglalok.

Az első módszer természetesen a szakirodalmi áttekintés, mely által átfogó képet kaptam a vár természeti környezetéről, történelméről, kultúrtörténeti jelentőségéről, védelmének alakulásáról.

Korábbi fejezetekben említettem a saját kötődéseimet a várhoz, így ezeket felhasználva a módszertanomban második része saját tapasztalataimon, munkálkodásaimon alapszik, amely rámutat arra, hogy a gyakorlatban hogyan lehet segíteni a Siklói vár, mint kultúrtörténeti örökség védelmét.

Harmadikban interjúkat készítettem a témában két olyan személlyel, akik jelentős szerepet töltek, töltenek be a Siklói Vár életében, és a legjobb tudásuk szerint munkálkodtak azon, hogy a vár, kultúrtörténeti szempontból megőrizhesse méltóságát, kultúrtörténeti értékeit.

Első interjúmat Szabó Gergővel készítettem, aki 2011 és 2018 között a vár dolgozójaként, történész hallgatóként, 'Siklós viharos évszázadai' című könyv szerzőjeként, illetve a Siklói Hagyományőrző Egyesület vezetőjeként igencsak gyakorlati oldaláról látja a vár védelmének, kulturális életének problémáit és lehetőségeit.

A második interjúalanyom Balázs Csaba, aki a nagy múltú Siklói Vár és Múzeumbaráti Kör elnöke, illetve a várkapitányi pozíciót töltötte be 2005 és 2011 közötti időszakban. Az ő nevéhez fűződik jelenkorunk legnagyobb volumenű felújításának a menedzselése.

Ahhoz, hogy pontos képet tudjak kapni a vár jelenlegi, aktuális állapotáról, negyedikben bejártam a várat, felmértem a kert és a várfal állapotát, jellemző növényzetét.

4. Eredmények és értékelésük

4.1. A várat szolgáló munkásságom

A siklói várban végzett munkásságom, amelyek az épített örökség védelmét szolgálják, két részre oszthatók. Az első a tényleges állagmegóvási műveletek, amelyeket a falakon végeztem, a második a hagyományörző programokon való aktív részvétel, amely mint turista attrakció, jelentős bevételeket generált a vár számára.

9. kép: Várfalon végzett munka ipari alpinistaként

A falakon többször végeztünk gyomtalanítást, illetve egy társammal a déli homlokzat stukkóját javítottuk, amely az eresz meghibásodása miatt ázott. A felhasznált anyagok tekintetében a vár vezetőségével egyeztettünk, és mivel a szemrevételezés alapján illetve a korábbi dokumentációk alapján is a stukkó felújításkor használt anyaga vakoló anyag volt, így mi is prémium minőségű vakolóanyagot használtunk, majd fehér festéket. A munkaterület megközelítése csak ipari alpinista technikával volt lehetséges, mert a felállványozás költségei nem lettek volna összhangban az elvégzendő munka nagyságával, illetve az állvány szakszerű rögzítéséhez rögzítő szemeket kellett volna telepítenünk, ami a fal

további megbontásával járt volna. Az eljárást tovább nehezítette a megközelíthetőség. A köteleket stabilan a vár padlásán, a tető súlytartó gerendáihoz tudtuk rögzíteni majd kötélvédő segítségével az alsó tetőcserép sor alatt kivezetni. Ezért a kötél emeleteket kellett mozognunk. A fal további részének védelme érdekében a munkavédelmi bakancsokat is rongyba kellett tekerni, hogy a munkaterület megközelítése során ne hagyjunk nyomot magunk után. A feladat három munkanapba telt. Az első napon lebontottuk a még falon maradt, de felázott részeket, a második nap visszaépítettük és megformáltuk a sérült részt, hogy illeszkedjen a felújítás állapotába, a harmadik nap festettük. A munka végeztével a sérült ereszcsonna szakaszt megigazítottuk, a tartó szerkezetét megerősítettük, hogy ne

ázhasson le újra, illetve a környékbeli tetőcserepeket megigazítottuk. A várfal legnagyobb ellensége a rajta felnövő növényzet. Mind a borostyán, mind a vadszőlő, ahogy kapaszkodik rajta, úgy egyre inkább bontja meg a sziklák közötti kötőanyagot, ahova aztán víz kerül, ami minden télen a fagyás miatti térfogat növekedés eredményeképp feszíti szét a falakat és mélyíti a repedéseket. Felmerülhetne ötletnek az olvasóban, hogy miért nem oldja meg a vár kezelője gyomirtóval a problémát? Ahogy fentebb írtam a siklói ivóvízbázis a mai napig a vár alatti karsztvíz, ennek kitermelésére a még török időkben fűrt kutat használják, némileg kiszélesítve. Ez a tény egy nagyon szigorú szabályozást von maga után, így a várban tiltott a peszticidek

10. kép: Várfalon végzett munka ipari alpinistaként 2.

használata. A növényzet mentesítést így csak fizikai módszerekkel lehet megoldani. Az első általam végzett mentesítés 2015 nyarán lett elvégezve a homlokzatjavítással együtt. A művelet közel sem veszélytelen. A növényzet miatt nem látszik a fal állapota, illetve gyakran, ahogy egy nagyobb szakasról a növényzetet próbáltunk eltávolítani a borostyánnal együtt hol kisebb, hol nagyobb kövek zuhantak le a várfalról. Ez a rizikófaktor szinte kötelezővé teszi az ipari alpinista technika használatát a műveletben, mivel a növényzetet rángatása alulról könnyen végzetes balesetet okozhat. A munkaterület alatt a kordon használata nem csak hogy kötelező a munkavédelmi törvény által, hanem itt kifejezetten érezni az indokoltságát is. Sajnos keserű tapasztalat, hogy a mindenkori járókelő nehezen érti meg, hogy ez az ő érdeke és végül plusz egy emberre szükség volt, aki elmagyarázta az arra járóknak, hogy ez egy veszélyes munkavégzés, és legyenek kedvesek nem betolni a babakocsit az elkerített területen belülré, ne fussanak át rajta, avagy szánjanak rá plusz egy percet, hogy kikerüljék azt. A feladatot tovább nehezítette a megfelelő kikötési pontok megtalálása. Sajnos a pártázat nagyobbik része kimaradt a felújításból, így a köteleket bajos volt azokhoz, vagy az elsőre azokon kézenfekvőnek tűnő vas elemekhez rögzíteni. Ahol nem volt más megoldás ott végül a pártázatok kötélgyűrűs körbekötésével oldódott meg biztonságosan, máshol igyekeztünk a frissen felújított gyilokjáró padozatát használni fix pontként. A fal növényzete a legváltozatosabb képet mutatta. A borostyán és a vadszőlő volt a két uralkodó növényfaj, de megtalálható volt több helyen a tuja, a bálványfa, és a bodza is.

Helyenként a gyökérzet annyira a fal részévé vált, hogy nem lehetett onnan eltávolítani. A munkát kézzel, bozótvágó késsel illetve feszítővassal végeztük. Az első alkalommal közel két hétig dolgoztunk, rá egy évre már csak egy hetet vett igénybe a fellegvár falainak megtisztítása. A következő alkalommal a vár vezetője által indított „Harc a gaz ellen” elnevezésű kezdeményezéshez csatlakoztunk, mint ipari alpinisták. Akkor a Spanyol bástyán és a Kanizsai Dorottya kerten volt a hangsúly. Ez utóbbi sajnos annyira omlásveszélyessé vált, hogy az óta nem látogatható. Komplet kövek zuhantak le a falról a borostyán eltávolítása közben. A munkát továbbá nehezítették még a borostyánban megbúvó darázs-fészkek.

A várban végzett munkám másik szerves része a hadi hagyományörzés. Az első várjátékot, amely 2007-ben volt én kezdtem el szervezni, szerencsére a vár részéről Balázs Csaba az akkori vezető nagyon nyitott volt és támogatta a rendezvényt. Ez alapozta meg a hagyományörző csapatunkat annyira, hogy hamarosan egyesületi formában kezdtünk el működni. Egészen a vár 2009-ben kezdődő felújításáig nyaranta minden vasárnap rendezvényeket tartottunk, melyeket már a vár vezetője szervezett. Ezek a programok gyakran teltházások voltak. A 2011-ben történő nyitás és a vár vezető cseréje egy átmeneti káoszt okozott, a frissen megválasztott vezető koncepciója a vár hasznosítására nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, így sürgős változtatásra volt szükség. Ekkor került képbe újra a csapatunk, melyben egy jótékonysági rendezvény keretein belül sikerült komolyan enyhítenünk a fellépő forráshiányt. Innentől kezdve a hagyományörzés évekig szorosan összeforrt a vár életével. Teljes jogot kaptunk a várjátékok szervezésére, amelyet tudatosan építettünk, lassan nemzetközivé emeltünk. Csapatunk a magán felszereléseiből két bemutató termet töltött meg, tematikájában a 14. századtól a kora 16. századig. Továbbá volt egy börtön és kínzás történeti kiállításunk. Ezeknek a megtervezése és felépítése főként Szabó Gergő, a csapatunk jelenlegi vezetőjének a nevéhez kötődik. A hagyományörző csapattal, ahogy jártuk az országokat úgy vittük a vár hírért. Többször is előfordult, hogy Siklóson találkoztunk olyan külföldi turistával, aki felismerte egyikünket, korábbi horvát vagy szerbiai esetleg cseh

11. kép: Hagyományörzőként a Siklósi Várban

rendezvényről. Ahogy korábban írtam a várjátékok ázsiója évről évre emelkedett, ami egyre több nézőt is vonzott, a korábban egy napos rendezvényből egy több napos fesztivállá nőtte ki magát. A legnagyobb általunk szervezett várfesztivál 2018 augusztusában zajlott, ahol hét ország több mint 450 hagyományörzővel vett részt. Voltak Olaszországból, Ausztriából, Szerbiából, Szlovéniából, Horvátországból, Csehországból, Lengyelországból és természetesen több magyar csapat is megjelent. A hagyományörzés és a kulturális élet fellendítése úgy gondolom, legalább annyira fontos, mint a várfal tényleges védelme.

Sajnos a vár jelenlegi vezetésével egyáltalán nem találkozunk az elképzeléseink a várfesztiválról, a kiállításokról és a kulturális élet szervezéséről, így fájó szívvel, de végül 2019-ben a hagyományörző csapatunk elhagyta a vár falait, illetve megszüntettük az állagmegóvásra irányuló törekvéseinket. Ezekkel a gondokkal, most a vár jelenlegi személyzete és az önkormányzat kényszerül megküzdeni. A munkájukat erősen megnehezítette, hogy a Covid járvány miatti lezárások a turisztikai szektort és így a várat is igen érzékenyen érintették. Azóta is folyamatos forráshiánnyal küzdenek, amelyben az állagmegóvásnál, most nagyobb pénzügyi problémákkal is szembe kell nézniük. A felméréseimet 2023. Április elején végeztem. A várat először körbe jártam kívülről, szemrevételeztem a várfalakat. Sajnos, ahogy korábban írtam, a várfal növénymentesítése megoldhatatlan ipari alpinista technika nélkül. Ugyan Márciusban volt még egy „Harc a gaz ellen” elnevezésű rendezvény, bizonyos falakat részben sikerült megtisztítani, azonban nagyobb területeket nem. Fontosnak tartom újra kiemelni, hogy ez a művelet a falak állapota miatt extrém baleset veszélyes, főleg alulról végezve. A kihulló kövek még munkavédelmi sisak használata mellett is súlyos balesetet okozhatnak.

4.2. Felmérés

12. kép: A várfal jelenlegi állapota

A Dél- Keleti falon szinte egy önálló gyomtársulás található. A kihullott, hiányzó kövek helyén szépen gyökeret vertek a cserjék. Megtalálható a Fekete bodza (*Sambucus nigra*), a Közönséges vadszőlő (*Parthenocissus vitacea*), a Hamvas zsombor (*Sysimbrium orientale*), a molyhos ökörfark kóró. Egy másik falszakaszon a várkertben, valószínűleg dísznövénynek ültetett Bugás csörgőfa (*Koelreuteria paniculata*) eresztett gyökeret, de jelen van még a várfalon a Mirigyes bálványfa (*Alantus altissima*) és a Molyhos ökörfarkkóró (*Verbascum thapsus*) is. A felmérésem alatt védett növényt nem találtam. A falból látható darabok

hiányoznak. A külső várfal bástyáit a hatvanas években felújították, gerendázatot és tetőt kaptak. Ebből a felújításból már csak a Gyüdi torony acélgerendái maradtak meg, mert a tetőszerkezetek tartógerendái elkorhadtak, így a város vezetése a balesetveszély miatt kénytelen volt ezeket eltávolítani. A szomorú kérdés, hogy most a tető nélkül ázó falak vajon meddig fogják bírni az idő vas fogát. A 2021-ben átadott felújított várkert ugyan adott a városnak egy kávézót, egy új sétányt illetve egy játszóteret azonban a külső falak felújítása még várat magára. Egy két kritikus ponton itt-ott látszik a javítás, de ezek jobbára csak kárcsökkentő munkálatok, semmilyen preventív munkának nincs nyoma. A Barbakán gyilokjárójának több mint a felét le kellett zárni, szintén a fa talapzat elkorhadása miatt. Ezt a faanyag védelmének hiánya, vagy nem megfelelő védelme okozhatta. A Kanizsai Dorottya kert omlásveszély miatt el van zárva a turisták elől, mert a borostyán annyira kikezdte a falszakasz felső részét, hogy bármikor kövek zuhanhatnak az alatta elterülő sétányra. A kápolna mögötti védmű 2018-ban még teljesen körbejárható volt

13. kép: A várfal jelenlegi állapota 2.

egy gyilokjárón, amelyről a Barbakánba lehetett eljutni, itt is csak egy „terület lezárva” felirat árvalkodik. A hadtörténeti kiállítás anyaga igen csak megritkult, azóta nem csak a csapatunk által adott közép és koraújkori tárlat, hanem az egykori határőr kiállítás és a második világháborús anyagok jó része is lebontásra került. Számomra felettébb érdekes,

hogy annak ellenére, hogy van egy nagyon gazdag faragott kőtárunk, amely mind gótikus, mind reneszánsz emlékeket őriz, még sincs méltó módon kiállítva. Más várakban negyed ekkora kőtárakat igen kreatív módon mutatnak be, utalnék itt jó példaként Simontornya várára.

Mindent egybevetve, a vár jelenlegi állapota sajnos bőven hagy kívánnivalót maga után, több olyan terület van, ahol azonnali beavatkozásra lenne szükség és nagyon sok állagmegóvó munkálat vár azokra a területekre is, amelyek most épp nem omlásveszélyesek. Pontosan tudom azonban, hogy ez egy nagy feladat és főleg a mostani helyzetben, amikor válság válságot követ nem lenne igazságos számon kérni a vár vezetőségét, hogy miért nincsenek rendszeres preventív munkálatok a falakon. Azonban fontosnak tartom feltenni azt a kérdést, hogy meg tesz-e mindent a vár állagának megóvásáért, a jelen források mellett is.

4.3. Interjúk

Itt át is térnék a következő módszeremre, és összegezném, értékelném a két interjúmat, hiszen ki más láthatná realisabban az általam boncolgatott kérdéskört, mint azok, akik tevékenyen vettek részt a vár mindennapjaiban, ezen feladatok lebonyolításában hosszú éveken keresztül.

Balázs Csaba 2005 és 2011 között töltötte be a várkapitányi pozíciót, majd projektvezetője lett a Dél-Dunántúli Vár- és Kastélyturisztikai Klaszternek illetve 2019-ig Siklós város alpolgármestereként felügyelte és képviselte a várat. Munkásságával jelenleg is, mint a Siklói Vár és Múzeumbaráti kör elnöke folyamatosan értéket teremt. Ez az egyesület 1961 óta foglalkozik tágabb körben a város, szűk körben a vár kulturális értékmegőrzésével, oktatással, ismeretterjesztéssel. Ez az egyesület vállalja fel a város történelmi emlékeinek a gondozását, de céljaik között szerepel Siklós és környékének történelmi feltárása, az identitás tudat és a lokálpatriotizmus elősegítése, kulturális események lebonyolítása, kezdeményezések segítése. Ezen egyesület nevéhez fűződik 1987-ben Gróf Batthány Kázmér földi maradványainak Párizsból való hazahozatala és a várkapornában való örök nyugalomra helyezése, továbbá Siklós Város monográfiájának elkészítése és kiadása, „Város a Tenkes alján” címmel. Másik interjúalanyom Szabó Gergő történészhallgató, aki 2011 és 2019 között várdolgozóként, illetve a Siklói Hagyományőrző Egyesület Sárkányos Bajvívó Szakosztályának a vezetőjeként vette ki a részét a vár és a kultúra megőrzésében. A hagyományőrző csapat napjainkban is aktív és túl azon, hogy jelentős kiállítási anyagot illetve programokat adott a várnak, jelenleg is egy közös projektben működik együtt a Duna-

Dráva Nemzeti Parkkal a sátorhelyi emlékparkban, egy kiállítás kapcsán Kanizsai Dorottya életéről. A kérdésre, hogy milyennek látták a vár, mint épített örökség védelmét a munkájuk során, érdekes választ kaptam, hiszen mind az ott töltött időintervallum, mind a két beosztás nem volt azonos. Ezt a kérdést érdemes kettébontani. Távolabbról megközelítve a kulturális értékmegőrzés, amely főleg a várakra igaz, a hatvanas évek óta nagyon sokat változott. A Siklói vár első felújítása Czeglédy Ilona régész szigorú szakmai felügyelete mellett történt. Azonban az óta a műemlék védelem területét is nagyon sok átszervezés érintette. A norvég alapból történő helyreállítás kezdetekor még az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ felügyelte a munkákat, azonban mire az operatív munkák megkezdődtek, a felügyeletet már a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal látta el, amely később és napjainkban is Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság formájában működött tovább. A sok szervezeti átalakulás mellett is elmondható azonban, hogy mind a Norvég alapból létrejött felújításban, mind az azt megelőző években a vár vezetése sokkal inkább szervezői tevékenységet látott el a vár védelmében, és a szakmai kérdésekben mindig megfelelő kvalitású restaurátorok, művészettörténészek és régészek szakvéleményére és munkájára hagyatkozott.

Ez a mértékű szakmaiság sajnos alábbhagyott és inkább a design került előtérbe, az autentikusság helyett. Gondolok itt a várakban megjelenő modern acél és üveg szerkezetekre, látogató központokra. A kérdést közelebbről, egy másik szemüvegen át megvizsgálva elmondhatjuk, hogy a 2011 végével befejeződő nagy volumenű felújítást még 2014-2015-ben követte egy átfogóbb munkálat, amelyben az északi szárny fogadó termét alakították ki, befejezték az északi homlokzat átalakítását, továbbá vizes blokkokat, kamera rendszert és fűtést telepítettek. Ebben a felújítási periódusban zajlottak a fal kutatások is, amikor igen értékes relikviákra bukkantak, azonban a külső várfalak állagmegóvása nem került

14. kép: A vár akkoriban

15. kép: Napjainkban

terítékre. Az északi és a keleti várfalon zajlott egy két foltozás illetve négy különösen rossz állapotú pártázat helyre állítása. Ezeknek tükrében elmondható, hogy bár zajlott egy felújítási periódus, az állagmegóvás apróbb, de folyamatos jellegű munka volt. Zár javítások, egy-egy kihullott kő visszafalazása illetve a várkert gondozása. Ezek a munkák nem tervszerűen zajlottak, sokkal inkább ahol a fal veszélyessé vált vagy más miatt megjelenő akut probléma elhárításáról szóltak. Az épület állagmegóvása és a kulturális élet fellendítése között mindkét interjú alanyom látott kapcsolatot. Ezt a kérdést is két részre lehet bontani. Az első irány, a környék turisztikai versenyképességének a növelése.

16. kép: Jelen állapot

Ehhez egy széles körű összefogásra van szükség a turisztikai szereplők között és nem csak önmagában a siklói vár bemutatását, hanem sokkal inkább az egész környék bemutatását és attrakcióit kell megcélozni. A versenyképesség növelése a látogatói számok emelkedése financiálisan kedvez a vár fizikai rendbetételének. Nem lehet a várat elválasztani a környéktől. Ha sikert szeretnénk elérni, a területünket a maga komplex gyönyörűségében, tematikájában kell, bemutassuk. Ehhez egy nagyon jó megvalósítási irány lehetne a tematikus utak kidolgozása. Ebben könnyű dolgunk lehetne, hiszen Siklós gyakorlatilag Villány és Harkány között fekszik. Mindkét település rendelkezik nagy múltú híres attrakcióval. A kulturális utak központi eleme az image, amely köré szerveződnek az attrakciók. Ennek nagyon fontos lenne a kidolgozása, rendszeres tematikus programok minden desztinációban. Szűkítve a kérdést a siklói várra gyakoribb tematikus programokra lenne szükség, ahogyan az már régen is bizonyított. Minél komplexebben vagyunk képesek a kulturális örökségeink bemutatására, annál profitábilisabbá tudjuk tenni nem csak a várat, hanem az egész környéket. Mivel a várat nonprofit szervezet működteti, így minden bevételét köteles a saját fenntartására fordítani. A több bevétel és az állagmegóvás kapcsolatát nem gondolom, hogy értelme lenne fejtegetnem. Továbbá nem csak az állagmegóvásra, hanem a további feltárásokra is szükségszerű lenne forrást keríteni, hiszen a vár és a várkert igen jelentős része még mindig feltáratlan. Úgy gondolom, hogy múltunk megismerése fontos része a jelenünknek. A másik irány, ahol a kulturális élet és az állagmegóvás találkozik, a vár tehermentesítése. A várat nem csak a jelenünkben, hanem a jövő generációinak a számára is meg kell őrizni. Így egyszerre feladat a kiegyenlített

turizmus általi terhelés, mégis magas látogatószám. Erre is megoldást nyújthatna egy komplex jól szervezett desztináció menedzsment. A vár és környezet védelmének a legnagyobb kihívásai a napjainkban az interjú alanyaik szerint a forrás hiány, illetve a kevés források nem megfelelő felhasználása. Sajnos, mint korábban írtam a pandémia okozta extrém látogatottság csökkenés nagyon nagy kieső forgalmat eredményezett, amely finansziális problémát az egymást érő válságok, az építőanyagok árainak extrém emelkedése tovább fokoz. A jelenlegi építőanyag árak mellett extrém terheket róna mind a várra, mind az önkormányzatra egy nagyobb volumenű felújítás. A második probléma, a források felhasználásában a nem átgondolt koncepciók. A falak nem szakszerű gyomnövény mentesítése többet árt, mint használ a falaknak és leginkább csak marketingfogásnak megfelelő, továbbá extrém baleset veszélyes. A vár középső terében nem rég telepítettek egy zászlórudat, azonban még ha nem is beszélünk nagy összegről, annak sokkal nagyobb helye lett volna, egy akár csak rövid falszakasz restaurációjában. A két felújítás hullámban az akkori árfolyamon, közel kétmilliárd forintos beruházás ellenére a vár állapota lassan, de biztosan romlik. Szükség lenne egy átfogó felmérésre a várkertben, az időskorú fák védelme érdekében, illetve az özönfajokkal szemben fel kellene venni a harcot. Jelenleg a fűnyírásen kívül nem nagyon történik egyéb munkálat a várkertben.

Az interjúim során külön kitértem arra, hogy milyen javaslatokat tennének a vár és természeti környezete állapotának javítására. Az interjúkból ismét egybehangzóan a komplexitást és a közönség szélesebb körű bevonását emelném ki. Az első és legfontosabb feladat a kritikus állapotban lévő falszakaszok mihamarabbi javítása lenne. Önerőből komplett felújításra nincs esély, továbbá minden nagyobb volumenű munkálat előtt a vár kezelője köteles egyeztetni a vár tulajdonosával, ami tovább lassítja a folyamatot. A szigetszerű javítások lennének az elsődlegesek és az omlásveszélyes területek megszüntetése. A klímaváltozás miatt bekövetkező egyre forróbb és szárazabb nyarak extra megterhelést okozhatnak, mind az épített környezetnek, mind a vár természeti környezetének, ami azért fontos, mert ez a desztináció turisztikai főszezonja. Fontos lenne szakértők bevonásával egy hatástanulmányt végezni, hogy milyen mértékű az amortizáció a fennebb említett okok tükrében. Átfogó vizsgálatokra lenne szükség annak érdekében, hogy milyen új technológiai lehetőségek állnak a rendelkezésünkre a falak hatékony és takarékos állagmegóvását illetően. A térségbe érkező turistákat fontos lenne diverzifikálni és a turisztikai nyomást úgy kiegyenlíteni, hogy a vár bevétele ne csökkenjen, azonban a térség többi turisztikai szereplője is képes legyen profitálni a látóivalókból. Visszacsatolnék itt a tematikus utak koncepciójára, ahol az ide érkezőknek szervezeten és felkészülten lehetősége

lenne megpihenni a Harkányi Gyógyfürdőben, elidőzni Villány borospincéi között, részt venni egy hajótúrán a Dráva folyón, megtekinteni az Árpád kori templomot Turonyban. Továbbá több szép tanösvényünk is van, akár a Szársomlyón akár a Tenkes hegyen. Az a tapasztalat, hogy a tematikus utak elindításához forrást szerezni könnyebb, mint a folyamatos működtetéséhez, ezért nagyon fontos az ilyen utakat sikeresen lekoordináló szervezetek működése, amely összefogja az utakban lévő turisztikai szereplőket, ellátja a közös marketing tevékenységeket és érdekképviselőket. A turizmus fellendítése egy olyan kiaknázzható forrás, amellyel nem csak a vár, hanem az egész környék lehetőségei növekednének. Szűkebb értelemben a várban nem csak az adott programot szolgáltató szervezetet kellene támogatni, hanem egyéb nem programot szolgáltató vállalkozók is helyet és szerepet kellene, hogy kapjanak. Gondolok itt egy rendezvény alatt az árusokra, kézművesekre. Ez mind bevételt biztosítana a kézművesnek, a helypénz által pedig a vár finansziális lehetőségeit is bővítené. Nagyon fontos azonban a minőség és a tematikusság ebben a szférában is. Sokat lendítene a vár helyzetén a siklósi lakosok bevonása a vár mindennapi életébe. Hogy érezzék magukénak gyönyörű örökségünket. A várkert egy igen ikonikus hely minden siklósi számára és a Zöld város projekt keretein belül történtek felújítások, azonban érdemes lenne a parkot, edukációt segítő táblákkal ellátni. Vannak fáink, amelyek több mint százhusz évesek. Emléktáblával ellátni a várkert keleti oldalán lévő védett vadgesztenye fasort. A park alapos növényteni felmérése még várat magára. Fontos lenne szakembereket bevonni, hogy tudatosan tervezzék meg és hajtsák végre az öreg fák ápolását, illetve reagálva a globális felmelegedésre, olyan növényfajokat telepítsenek, amelyek őshonosak és bírják a megváltozott klíma általi nyomást. Továbbá, fontos, hogy a műemlékvédelmet mind tanácsadói mind koordinátori szinten aktívan bevonjuk ezen munkálatokba.

5. Következtetések és javaslatok

Az általam elvégzett munkák, illetve nemrégiben elvégzett felmérésre, a történeti áttekintésre és az interjúkra hivatkozva arra a következtetésre jutottam, hogy a vár állapota lassan, de biztosan romlik, amelynek helyrehozatala egy égetően fontos feladat.

Első körben fontosnak tartom rendezni, hogy ennek lebonyolítása a vár tulajdonosának, az üzemben tartójának vagy a működtetőjének a felelőssége. A történeti áttekintésben is jól megfigyelhető, hogy a folyamatos állagmegóvás minden időkből tervszerűséget és átgondoltságot követelt meg, annak hiánya pedig súlyosan leromlott állapothoz vezetett, aminek a rendbe hozása nagy volumenű felújításokat és forrásokat igényelt. A saját magam által elvégzett munka eredményeként kijelenthetem, hogy a falak növényzetmentesítése csak ipari alpinista technikával látható el szakszerűen és biztonságosan, továbbá az ivóvíz bázis védelme érdekében tilos bármilyen jellegű kémiai gyomirtó használata. A növényzet eltávolítása egy folyton megújuló feladat, a fal jelenlegi néhol kritikus állapota miatt a növények könnyebben kapaszkodnak a foghíjas területekbe így gyakrabban, azonban a falak kijavítása után elég lenne évente egyszer elvégezni azt. A vár

13. kép: Összefoglaló egy képen

ebben nehéz helyzetben van. A kérdés, hogy megéri-e saját dolgozóját elküldeni ipari alpintechnikai képzésre és beszerezni, illetve időközönként vizsgáztatni az egyéni védőfelszereléseket, vagy jobban megéri vállalkozókat bevonni a feladatba. Felmerül még az önkéntesség kérdése, amelyben úgy gondolom, található partnerre a vár, azonban ahhoz meg kellene változtatnia a vezetésnek a kommunikációját a városban élő, és várért tenni akaró fiatalok felé. Itt kitérnék arra, hogy a helyiek bevonása amúgy is fellendítené a vár életét. Minél többen érezzük magunkénak az örökséget, annál őszintébb vágy ébred annak megmentésére a lakosság felől. Az összefogás pedig, ahogy a hatvanas évek is megmutatta csodákra képes. Ehhez szükség van azonban egy elérhető, párbeszédre nyitott várkapitányra. A következő következtetés, amit levonnék a kulturális élet fellendítésével áll kapcsolatban. Mind a saját tapasztalatom, mind az interjúalanyaim megerősítenek abban, hogy jól

szervezett és átgondolt programokkal meg lehet sokszorozni a vár látogatottságát. Nagyon fontos a minőség, egy hagyományőrző programon az autentikusság és a kiszámíthatóság. A várjátékok és a várfesztiválok hagyományőrző részének a minősége az utóbbi években mélyrepülésben van. Az a turista, aki 2018-ban még több mint négyszáz jól felszerelt korhű táborokban és valódi acél felszereléssel rendelkező újrjátékosokkal találkozott, igencsak csalódott a következő évek kevés és szegényesen felszerelt újrjátékosainak a látványán. Az ilyen csalódások látogató veszteséget okoznak, amely pénz most igen csak hiányozni fog a vár kasszájából. Szintén olvasható az interjúk feldolgozásában és tökéletesen egyetértek abban, hogy a turisztikai szektor erősítését komplexitásában kell elvégezni, nem csak a várat érintve, hanem az egész környék figyelembe vételével.

A falak javításában a rendszeresen végzett apró állagmegóvások sokkal fontosabbak, mint egy-egy nagyberuházás alkalmával nagyobb területet egyszerre javítani. Először is azért, mert ha az állagmegóvás preventív, úgy a nagyberuházásokban több forrás jut a fejlesztésre, másodsor pedig azért, mert a kihelyezett omlásveszélyre felhívó táblák túl azon, hogy csökkentik a várba vetett bizalmát a látogatóknak, az omlás baleset veszélyes és sokkal költségesebb egy leomlott falat újra építeni, mint még a repedéseket kijavítani. A várfalak kritikus szakaszait a növényzet eltávolítása után azonnal javítani lehetne vakolóanyaggal és a kövek visszahelyezésével. Négy darab alpinista négy földi ember segítségével úgy gondolom, hatékonyan el tudná ezt a feladatot végezni, mindössze be kellene szerezni a legutóbbi felújításkor használt vakoló anyagot, hogy az építmény egységét ne törjük meg. Azt gondolom, többünkben lenne akarat és képesség is, hogy elvégezzük ezeket a javításokat, mindössze arra lenne szükségünk, hogy partnerként kezeljen bennünket a vár vezetősége. Ezeket a kisebb preventív megoldásokat egy átgondolt és sikeres turisztikai koncepció, kiegészülve némi lokálpatriotizmussal tudna fedezni és fenntartani. A szűk értelemben vett természeti környezetet, azaz a vár sétányát illetve a várkertet fontos lenne szakemberekkel felmérni, megállapítani a fák életkorát, erről edukációs célú táblákat kihelyezni, illetve fontos lenne hatástanulmányok elvégzése, a klímaváltozás tükrében. A mindenkorinak várkertnek egyszerre kell megfelelnie a modern természetvédelem a turisztika és korunk egyéb kihívásainak, mint közösségi tér. Ez megköveteli egy átgondolt koncepció kidolgozását az ott található növényzet tükrében is.

Mint közösségi tér úgy gondolom a 2021-ben átadott felújítás, az egykori játszótér megújítása egy jó koncepció, azonban remélem, nagyobb területet már nem fognak elfoglalni újabb ösvények vagy épületek telepítésével, hiszen a várkert, mint egybefüggő füvesített tér nagyon kedvező sokrétű nagyméretű rendezvények lebonyolítására, legyen szó

akár egy koncertről, akár egy lovas bemutatóról. A várkeretet határoló külső várfalak rendbehozatala is hamarosan időszerűvé válik, mert az egykori tetőszerkezet eltávolítása ugyan megoldott egy potenciális omlásveszélyt, azonban előidézte a bástyák falainak leázását. Gyönyörű várunk fontosságát mi sem tükrözi jobban, mint hogy 2022 nyarán a Siklói Önkormányzat közbenjárásával felkerült a Történelmi emlékhelyek listájára. Ez a tény önmagában igazolja, hogy az elmúlt évek nehézségei és kihívásai ellenére épített örökségünk nincs magára hagyva, és még ha bizonyos fejlesztések váratnak is magukra a nehéz világgazdasági helyzet tükrében, amint lehetőség nyílik rá, azonnal meg fognak valósulni.

6. Összefoglalás

A siklói vár, szorosan egybefügg a siklóiak életével és meghatározó az identitás tudatunkban. A város képének meghatározó ikonja pótolhatatlan mennyiségű tárgyi és épített emléket őriz múltunkról, nagyban segítve ezen letűnt korszakok megismerését. Továbbá, mivel a város innen nyeri az ivóvizét, napi szintű gyakorlati haszna is elhanyagolhatatlan a város mindennapjaiban. Dolgozatomban a vár védelmének jelenlegi helyzetét és annak lehetőségeit jártam körbe a saját munkáim, interjúk és irodalmi áttekintés tükrében. Úgy gondolom, a választott témám folyamatosan aktuális, mivel egy hatalmas épület komplexumról beszélünk, amelynek állagmegóvása folyamatos figyelmet igényel. Az eredmények tükrében megállapítom, hogy a folyamatos karbantartás sokkal fontosabb, mint a nagy volumenű beruházások, amelyekre egy átgondolt turisztikai koncepció finanszírozást nyújthat. A várfalak folyamatos növényzetmentesítése nagyban javítja azok minőségét és csökkenti az omlásveszélyt. A vár életébe fontos lenne bevonni a siklóiakat, hogy ők is magukénak érezzék azt, ezáltal mélyül az identitás tudat és a lokálpatriotizmus. A turizmus nem csak a vár attrakcióinak a fejlesztésében, hanem az egész térség összefogott átgondolt és tematikus koncepciójaként kell, hogy megvalósuljon. A várkert növényzetének telepítésében kiemelt hangsúlyt kell, kapjanak az őshonos fa és cserjefajok. Érdemes lenne elvégezni egy hatás tanulmányt a turisztikai nyomásról, egy részletes, mindenre kiterjedő növényzeti felmérést, illetve a térségben rejlő turisztikai lehetőségeket megvizsgálni pénzügyi és marketing szempontból. A Siklói vár jelentőségét az is szépen tükrözi, hogy 2022 nyarán felkerült a magyarországi Történelmi emlékhelyek listájára a hatvanadikként. Ez a lista a kiemelt történelmi jelentőségű helyeket foglalja magába.

Irodalomjegyzék

Szakirodalom

1. Vonyó J. (szerk.) (2000): Város a Tenkes alján, Siklós évszázadai, Siklós Város Önkormányzata 17. p.
2. Vonyó J. (szerk.) (2000): Város a Tenkes alján, Siklós évszázadai, Siklós Város Önkormányzata 29. p.
3. Bartos G. - Cabello Juan (2007): A siklói vár építéstörténeti vázlat a legújabb kutatások tükrében. (2004-2006) Műemlékvédelem 51. évf. 1-6. sz. 21. p.
4. Kovács A. (1963): A siklói vár története, A Siklói Közös Községi Tanács, a Siklói vár baráti köre és a TIT baranya megyei szervezetének kiadása Pécs. 28. p.
5. Bartos Gy. (2014): A siklói várkapolna fájdalmak férfia. Új ember 69. évf. 48.sz. 11. p.
6. Bartos Gy. - Cabello Juan (2007): A siklói vár építéstörténeti vázlat a legújabb kutatások tükrében. (2004-2006) Műemlékvédelem 51. évf. 1-6. sz. 21. p.
7. Kovács A. (1963): A siklói vár története. A Siklói Közös Községi Tanács, a Siklói vár baráti köre és a TIT baranya megyei szervezetének kiadása Pécs 1963. 28. p.
8. Szőnyi O.(1933): Ismeretlen siklói renaissance köemlékek. Magyar Művészet 9. évf. 6. sz. 180. oldal
9. Evlia Cselebi (1985): Török világutazó magyarországi utazásai 1660-1664 második kiadás, Gondolat kiadó Budapest, 536-537. p.
10. Gerő László (szerk.) (1957): Siklói vár helyreállítása. Közlekedés Tudományi közlemények I. kötet 3–4. 396. p.
11. Honvédségi Szemle 2005/22005 / 7. szám HADTÖRTÉNELEM Magyarország várai (17.) A siklói vár (Takács Tibor) 115. p.
12. Dunántúli Napló 1982. 01. 06.
13. Hétfői Dunántúli Napló: Séta a gyilokjárón 1977. Július 4. 3. p.
14. Dunántúli Napló 1979. Április 26.
15. Hevesi Népújság, 1982. Február 26.
16. Balázs Csaba A Siklói Vár, mint épített örökség, annak turisztikai célú hasznosítása, fejlesztési lehetőségei 2016-ban, és azt követően 2016. március 23. kézirat
17. Történelmi szemle 1974, 17. évfolyam 3. szám Hanák P.: A kultúrtörténeti szintézis problémái

18. Kaán K. (1931): Természetvédelem és a természeti emlékek, Budapest Révai testvérek irodalmi intézet részvénytársaság, 174. p.
19. 2006. évi jelentés a siklósi Váraljai-barlangban történt bűvármerülésekről:
https://termeszetvedelem.hu/user/browser/File/barlangkutat%C3%A1si%20jelent%C3%A9sek/2006/pecsi_2006.pdf
20. Siklós község vízellátása Hidrológiai Tájékoztató: Fekete K. - 1961. december 3. szám 24. p.

Képek

1. kép: Kovács A. (1963): A siklósi vár története. A Siklósi Közös Községi Tanács, a Siklósi vár baráti köre és a TIT baranya megyei szervezetének kiadása Pécs 28. p.
2. Saját fotó
3. kép: Szőnyi O. (1933): Ismeretlen siklósi renaissance kőemlékek. Magyar Művészet 9. évf. 6. sz. 180. p.
4. Gerő L. (szerk.) (1957): Siklósi vár helyreállítása. Közlekedés Tudományi közlemények I. kötet 3–4. 387. p.
5. Gerő László (szerk.) (1957): Siklósi vár helyreállítása. Közlekedés Tudományi közlemények I. kötet 3–4. 386. p.
6. A Siklósi könyvtár gyűjteményéből
7. Saját fotó
8. Saját fotó
9. Saját fotó
10. Saját fotó
11. Saját fotó
12. Saját fotó
13. Saját fotó
14. Gerő L. (szerk.) (1957): Siklósi vár helyreállítása. Közlekedés Tudományi közlemények I. kötet 391. p.
15. Saját fotó

Mellékletek

Interjú Szabó Gergővel

Mettől meddig dolgoztál a siklói várban?

Hivatásos szerződéssel 2011-2018 között dolgoztam a siklói várban, előtte két évet, mint diák munkás.

Milyenek láttad a Siklói vár - mint épített örökség-állagmegóvásának helyzetét az ott végzett munkád során?

Az állagmegóvás az egy-egy kisebb részletre összpontosult, amelyek leginkább karbantartási munkák voltak, amelyek inkább zárjavítás, ablakjavítás, a falak apróbb részleteinek javítása, a park karbantartása, illetve egy-két részen ahol nagyon rossz állapotba került a várfal, ott visszafalaztuk a kihullott köveket, azonban már akkoriban is ráfért volna egy átfogóbb felújítás a falakra. Ami azóta rosszabb állapotba került. Az első átfogó felújításra 2009-2011 között került sor, akkor még diákként dolgoztam ott, a második nagyobb felújításkor, ami 2014-2015 között zajlott, akkor már jelen voltam, és részt vettem benne. Akkor épült ki az északi szárnynak a fogadóterme, illetve annak a felújítása, az északi homlokzat, illetve a vizes blokkok, a kamera és a fűtőrendszer kiépítése is akkor készült el. Illetve a falkutatások is akkor kezdődtek, ekkor találták a régi faragott reneszánsz köveket, azonban ott se került bele a falak állag megóvása, tehát az északi és keleti várfal megint kimaradt belőle, egy két foltozás és négy pártázat helyreállításán kívül. Azok is a veszélyességük miatt.

A helyi hagyományőrző csapat vezetőjeként milyen rendezvényeket bonyolítottál le amelyek elősegítették a kulturális élet fellendülését?

Az első várjátékot 2007-ben tartottuk, akkor nagy sikernek örvendett. Ezt főleg Szénás-Máthé Tamásnak köszönhetjük, mert ő volt, aki elindította az egészet. Onnantól kezdve, ameddig zárva volt a vár, 2009-2011 között, addig a mai Brigadéros Vendégházban volt a bormúzeum, oda költözött át a várnak egy része a kiállításokból. Akkor minden szombat és vasárnap délelőtt és dél után ott tartottunk bemutatókat. A vár megnyitásakor lehetőség adódott nagyobb volumenű rendezvények megszervezésére. Később, ahogy a csapat is fejlődött, bővült az eszköz állományunk a rendezvények is fejlődtek elkezdtük az akkori vezetéssel vasárnaponta a végvári vitézségeket. Utána jöttek a tematikus előadások,

rendezvények, közrejátszott az is, hogy rengeteget voltunk külföldön, nagyon sok esetben mi vittünk a saját pénzünkből készített szóróanyagokat, cseh, horvát és angol nyelvre lefordítva és nagyon sokszor találkoztunk a várban úgy turistával, hogy Horvátországból vagy Szerbiából jött, és megismert minket és ottani rendezvényen tőlünk kapta a prospektust. Sikerült a tematikus hagyományőrző hétvégéket nemzetközivé tenni, kezdetben még csak Horvátok szerepeltek, a következő évben már Szerbiából is érkeztek és 2018 augusztusában értük el a csúcst, amikor már hét ország szerepeltette magát. Voltak Olaszországból, Ausztriából, Szerbiából, Szlovéniából, Horvátországból, Lengyelországból és természetesen magyar csapatok is megjelentek. Akkor volt a legnagyobb létszám, 450 igazolt újrarájátszóval, katonai hagyományőrzővel tudtunk csatajelenetet megjeleníteni, ma napig ez volt a legnagyobb, ezek mellett több szakmai előadást is tartottunk az oda érkező iskolásoknak. Főleg a kirándulásos időszakban, kora tavasszal, vagy az iskola vége előtti időszakban, amikor érkeztek, vagy egy-két alkalommal, amikor szünet előtt érkeztek. Tárlatvezetéseket is végeztünk, azokat próbáltuk a vár adott korszakára ráhúzni, illetve nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy az elmondottakat az eszközállománnyal is be tudjuk mutatni.

Fűződik a hagyományőrző csapat nevéhez kiállítás, kiállítási anyag?

Igen, elég sok kiállítást csináltunk, 2016-ban volt az első börtön kiállításunk, annak az évnek a végén a kínzás történeti kiállítást, következő évtől kezdődően folyamatosan nekiálltunk a hadtörténeti kiállításoknak is, ahol az egyesület volt a szervezője a kiállításoknak, akkor én is ott dolgoztam én voltam az összeállítója, és a berendező is. Itt négy teremről volt szó, a Déli szárnyban az első-második-harmadik és negyedik terem. Kezdetben a harmadik teremmel kezdtük, az volt a kora 16. század, Mohács időszaka, illetve a végvári háborúk időszaka. Először ahhoz állt össze az anyagállomány, majd kiterjesztettük a negyedik teremre, ahol már Siklós Oszmán hódoltság időszakától kezdődően egészen a Rákóczi szabadságharcig voltak eszközök, fegyverek, egyenruhák, hétköznapi tárgyak, viseleti tárgyak. Onnan előrefele haladva megcsináltuk a két termet kronológiailag, az úgy nézett ki, hogy a 14. századtól, sőt a 13. végétől egészen a 19. századig bezárólag. Illetve az emeleten a Centenárium pályázat keretén belül 2014-ben csináltuk meg az első világháborút, ami a kitörése századik évfordulójára volt, illetve a második világháború befejezésének az évfordulójára, ott szintén saját anyagból, illetve barátok, egyéb magángyűjtőknek a gyűjteményéből készültek ezek a kiállítások. Azok is látogathatóvá váltak, és az évek folyamán az is bővítve lett.

Van-e futó projekt jelenleg a hagyományőrző csapat és Duna-Dráva Nemzeti Park között a kulturális értékmegőrzés szellemiségében?

Jelenleg a mohácsi, illetve a sátorhelyi emlékhellyel van kapcsolatunk, mint emlékpark. Oda minden évben járunk szakmai előadásokat tartani, ezt a helyet a Duna-Dráva Nemzeti Park működeti és velük állunk kapcsolatba, most februárban is volt egy közös projekt, ami egy kiállítást takart a Nemzeti Park egy fotó kiállítást készített a természeti környezetről, az itt élő állatokról, madarokról, mi pedig a múzeummal közösen Kanizsai Dorottyáról illetve az ő életét bemutató kiállítást állítottuk össze. Ez jelenleg is látogatható a sátorhelyi emlékparkban. Ez a Busójárás időszakára készült el. A nemzeti parktól kapott statisztika alapján a Busójárás időtartama alatt több mint 3500-an látogatták meg a kiállítást.

Látsz-e kapcsolatot az épület állagmegóvása és a kulturális élet fellendítése között?

Igen. Viszont egy nagyon kiforrott és átgondolt koncepcióra van szükség a felújításra, érdemes lenne a park részt teljes mértékben feltárni, hiszen az javarészt feltáratlan. Illetve csak nagyon minimális része volt egy-egy korábbi építkezéseknél az ötvenes-hatvanas években. Ezen túl nagy átfogó feltárás nem készült. Illetve a falakra az állagmegóvás nagyon ráférne és az állagmegóvason túl vissza is lehetne építeni olyan részeket, amely turistavonzó is lenne illetve látványos elemekkel is lehetne bővíteni. Ezen túl a parkra is ráférne zöldítés és rendberakás, tehát a kettő között van kapcsolat.

Mi jelenti a legnagyobb kihívást napjainkban a vár és környezete védelmében, állagmegóvásában?

A legnagyobb probléma egyrészt a forrás hiány, ahogy látom, sem az önkormányzat, sem a vár egyelőre nem tudott olyan forrást megszerezni, hozzá rendelni, hogy ezt el lehessen kezdeni. Ráadásul a folyamatosan, napról napra emelkedő építőanyag árak is nagyban befolyásolják, hiszen ez irgalmatlan összegbe kerülne a falszakaszok felújítása, vagy akár a parknak a felújítása is. 2021-ben volt a Zöldváros projekt, amely 400 millió forint keretén belül csinált egy tereprendezést, gyalogutakat hozott létre és közvilágítást a park területén, de ez is csak egy része volt a projektnek, sajnos több forrás jelenleg ennek a projektnek a folytatásához sincs.

Van esély arra, hogy a kulturális életet, hagyományőrzést mint eladható terméket használjuk forrásként a Siklósi vár felújítására?

Lehet rá reális esély, de ahhoz olyan programok kellene, ami rengeteg embert vonz. és nagyon megtérülőnek kell lennie, de ha nem is egy összegben javítanánk ki az egészet, akár

apró lépésekben ezt meg lehetne tenni. Az én meglátásom, hogy ezt az előző években is meg lehetett volna tenni. A források mellett a szándék és az akarat is nagy szerepet játszik ebben, de nyilvánvaló, hogy apró lépésekben meg lehetne csinálni, főleg a falaknak a megóvását, vagy akár a parknak a rendezését, szebbé tételét.

Milyen javaslataid lennének a vár és természeti környezete állapotának javítására?

Jó kérdés. Ahogy az előbb is beszéltük, hogy a falakat mindenképpen rendbe kell hozni, mert a jelenlegi állapotában baleset veszélyesek, sok helyen hullik a kő. Jobban oda kellene figyelni a park gondozására, illetve vannak több mint 120 éves fák, többek között a védett gesztenyefasor, a várnak a keleti oldalán, ezeket érdemes lenne akár táblával megjelölni, felhívni a figyelmét a helyi lakosoknak illetve az ide látogató turistáknak, hogy mennyire idős fasor, továbbá edukációs jelleggel a park növényzetét névtáblával és származási hellyel ellátni. Jó lenne további ismeretterjesztő anyagokat kiadni a vár és környéke élővilágáról. Ezek olyan apróságok, amelyeket minimális ráfordítással meg lehetne csinálni, mégis sokat javítanának a park helyzetén.

Interjú Balázs Csabával

Mettől meddig töltötted be a várkapitányi pozíciót?

Egész pontosan 2005. 06. 01. – 2011. 02. 01. között, majd projektvezetője lettem a Dél-Dunántúli Vár- és Kastélyturisztikai Klaszternek, majd utána Siklós alpolgármestereként, 2019-ig szintén felügyelhettem a vár működését a többi képviselővel egyetemben. Hozzáteszem ez nem az a fajta operatív munka, mint várkapitányként. A várkapitányi munka egy szerelem volt. Minden szabadidőmet a várban töltöttem, hiába járt le a munkaidőm. Abban az időszakban nem is ismertem azt a fogalmat, hogy hétvége, vagy szabadnap, mert szerettem, amit csinálok, így azon szerencsések közé tartozhattam, akinek a hobbija lett a munkája.

Mennyire van jelen a Siklói Várbaráti kör a vár mindennapjaiban?

Inkább úgy fogalmaznék, hogy a város mindennapjaiban vagyunk jelen, amiben természetesen a vár is kiemelt helyen van. A Siklói Vár és Múzeumbaráti Kör 1961-ben alakult. Tavaly előtt, azaz 2021. december 17-én ünnepeltük megalakulásunk 60. évfordulóját. A tevékenységünkről csak röviden. A Várbaráti Kör, mint civil szervezet, neveléssel, oktatással, képességfejlesztéssel, ismeretszerzéssel és terjesztéssel, a kulturális programokkal és a kulturális örökség megóvásával, a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, kapcsolatos tevékenységekkel foglalkozik. A Várbaráti Kör működése olyan közösségi célú, önkéntes és öntevékeny társuláson alapuló kulturális tevékenység, amely a szülőföld, a lakóhely, szűkebb és tágabb haza történetének, természeti és gazdasági értékeinek, életének, kulturális hagyományainak megismerését és megismertetését, tiszteletét és gyarapítását szolgálja. Tagjaink vállalják a nemzeti tudat ébrentartását, a hagyománykincs ápolását, segítik az értékmentő és őrző kezdeményezéseket, a kulturális örökség megóvását. A Siklói Vár és Múzeumbaráti Kör alaptörekvései között fontos szempont, hogy erősítse a Siklóson és a térségben élők lokálpatriotizmusát, ezáltal növelje az identitástudatukat. Az egyesület célkitűzései között prioritással bír a kulturális örökség ápolása, Siklós város és környéke múltjának feltárása, hagyományok ápolása. Felvállaljuk a város történelmi emlékeinek gondozását, jeles történelmi események megfelelő bemutatását, konferenciák, kulturális rendezvények, tudományos ülések szervezése által. Az egyesület céljai közül talán legfontosabb, egy aktívan együttműködő, egymást segítő, támogató közösség formálása. Kiemelkedő fontosságú Siklós értékeinek bemutatása, és ismertségének növelése. Mindezt azért tettük és tesszük, hogy a siklósiak jobban megértsék a bemutatott örökséget, és jobb legyen a viszonyuk az értékek megőrzéséhez. Ez így egy szuszra talán töménynek hatott, de ez a lényege az alapszabály által lefektetett tevékenységnek. Most pedig megpróbálom összefoglalni, hogy milyen programokkal vagyunk jelen a város életében... Főbb programjaink: Állami és nemzeti ünnepeink, mint például március 15. augusztus 20. és október 23.-a szervezése. A Nemzeti Gyász-napján az Aradi Vértanúkról való megemlékezés szintén nagy prioritással bír számunkra. Például a "Malenkij robot" megemlékezést, már 27. alkalommal szerveztük, amúgy, minden év január 16-án tartjuk a kényszermunkára elhurcoltakról való megemlékezést. Minden alkalommal jeles előadók vettek részt, többek közt: Pap Lajos professzor, Jókai Anna író, Andrásfalvy Bertalan, Hende Csaba miniszter, Gáncs Péter a Magyar Evangélikus Egyház elnök-püspöke stb. **Párizsból 1987-ben hazahozattuk gróf Batthyány Kázmér földi maradványait, amit a siklói vár**

kápolnájában helyeztünk el. Tudományos konferenciát szerveztünk gróf Batthyány Kázmér születésének 200. évfordulójára. Történészek és tudományos munkatársak bevonásával. Siklós Város monográfiájának elkészítése és kiadása, „**Város a Tenkes alján**” címmel. Ez szponzorációból és városi támogatásból valósult meg, még 2000-ben. Feldolgozza a város demográfiáját, történelmét egészen a paleolit kortól kezdődően a huszadik század közepéig. Megjelentettük a „Siklói Arcképcsarnok” című kiadványt, amelyben jeles és ismert siklói személyiségeket mutattunk be. Hadtörténeti konferenciát szerveztünk, „Határok és őrzőik a magyar történelemben” címmel, a Siklói Várban. Történelmi vetélkedőt rendeztünk közösen a Járási Hivatal – Helyi Védelmi Bizottságával közösen a közoktatási intézmények számára, „Honvédelem a múltban”. Útjára indítottuk a Tenkes Senior Akadémiát, ami komoly ismeretterjesztő tevékenységgel bír. Ennek elindításában partnerünk volt a Pécsi Tudományegyetem, hiszen számos előadót onnan hívtunk meg.

Megalapítottuk az Örökség Díjat. A Siklói Vár és Múzeumbaráti Kör 2022. június 3-án tartotta a Batthyány Emlénapot ünnepi közgyűlés keretében, ahol először került átadásra az egyesület által alapított Örökség Díj is. Az ünnepi közgyűlésre a siklói vár dísztermében került sor. A díjátadó aktualitását az adta, hogy június elején volt 35 éve annak, hogy a Siklói Vár és Múzeumbaráti Kör az 1848-49-es forradalom és szabadságharc egykori külügyminiszterének, Gróf Batthyány Kázmérnak a földi maradványait Párizsból hazahozatta. Batthyány Kázmér 1987 óta a siklói várkápolnában nyugszik, akiről azóta iskolát és közterületet is elneveztek a településen. A díjakat jómagam, mint az egyesület elnöke adtam át. Az egyesület ezzel a díjjal tisztelget azok munkája előtt, és ezzel ismeri el azt a hosszú, évtizedeken át végzett értékmentő tevékenységet, ami a Siklói Vár és Múzeumbaráti Kör alapértékeit is képezik, és amik alapszabályában is megfogalmazásra kerültek. Hárman vehették át az Örökség Díjat

Dr. Várnai Ferenc zeneszerző, nép- és műzenekutató, zenei író, ny. főiskolai tanár.

Dr. Simor Ferenc az egyesület örökös és tiszteletbeli elnöke, nyugalmazott országos főállatorvos, Siklós díszpolgára.

Perics Péter 35 évvel ezelőtt az egyesület elnöke volt, és az Ő közbenjárásának volt köszönhető, hogy Batthyány Kázmér újra magyar földben nyugodhat. Igazi lokálpatrióta, helytörténész.

Perics Péter volt az egyesület elnöke 1987-ben, amikor az Ő közbenjárásának és kezdeményezésének volt köszönhető, hogy diplomáciai segítséggel sikerült Gróf Batthyány Kázmér földi maradványait hazahozatni Párizsból. Ennek éppen 2022-ben volt a 35 éves évfordulója.

Az egyesületünk munkájáról a honlapunkon lehet bővebben tájékozódni: <https://varbaratok.hu/>

Milyennek láttad a Siklói vár, - mint épített örökség-állagmegóvásának helyzetét az ott végzett munkád során?

Ha azt mondom, hogy a siklói vár első nagy feltárása, és annak jelentős rekonstrukciója az 1960-as években kezdődött Czeglédy Iлона régész, az Országos Műemléki Felügyelőség munkatársa vezetésével, akkor azt mondom, hogy komoly szakmai háttérrel nyúltak hozzá a műemlékhez, ahol elsődleges szempont volt a szakmaiság. Ezt azért is hangsúlyozom, mert most nem ezt látom. Amikor várkapitány voltam, akkor a vár norvég alapból történő felújítási munkálatait az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ munkatársaival kezdtem meg (ÁMRK). A következő pár percben megpróbálom összefoglalni, hogy rövid idő leforgása alatt milyen változásokon ment keresztül az örökségvédelem, ami természetesen érintette a siklói várat is. Ebben a szervezetben (ÁMRK) aztán a 2000-es években megindult egyfajta forráskivonás, ami a munkatársak elvándorlásával járt. Ennek eredménye lett egy igen jelentős létszám leépítés is. A nagy tapasztalattal rendelkező építészek, műemléki szakemberek építőipari vállalkozásokhoz kerültek, vagy külföldön helyezkedtek el. Ezzel párhuzamosan létrejött az Országos Műemlékvédelmi Hivatal és a Kulturális Örökség Igazgatóságának jogutódjaként a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH). Valamikor 2007 tavaszán pedig az ÁMRK átalakításával létrehozták a KÖSZ-t, a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálatot. Mire a vár úgynevezett norvég alapból megvalósuló rekonstrukciós munkája operatívan elkezdődött, 2010-ben megszűnt a KÖSZ, a szervezetet beintegrálták a Magyar Nemzeti Múzeumba, ahol a Nemzeti Örökségvédelmi Központ nevet kapta, ez lett a MNM-NÖK. Nem sokkal később, 2012-ben megszűnt a KÖH is, és helyét átvette a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ. Elsőfokú építési hatósági jogkörét pedig átvette a Lechner Központ. Ez a szerkezeti átalakítás sem tartott sokáig, mert 2016-ban megszűnt a Forster Központ is, és a Nemzeti Kastély- és Várprogram, a régészeti dokumentációk készítésével, valamint a restaurátorok még egy maroknyi csapatával együtt

átkerült a Budavár Nkft-be. Ez utóbbiból jött aztán létre a Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nkft. Ezt követően aztán már nem is kísértem figyelemmel a szakma ilyen jellegű átalakítását. Amikor 2005-ben megkezdtük a vár rekonstrukciós előkészületeit és a norvég alap forrásainak a lehívását, akkor még az ÁMRK főtervezőjével, Kaló Judittal tartottam a kapcsolatot, aztán Judit 2011-ig felügyelte a munkálatokat, de közben a szervezet, amelyben dolgozott, az teljesen átalakult. Az én regnálásomra visszatérve, próbáltam jó gazdája lenni a műemléknek, mert a Siklói várat nagyon szerettem. Szívesen láttam vendégül történészeket, restaurátorokat, régészeket és művészettörténészeket a vár falai között, mert minden szakember abban volt érdekelt, hogy ez a csodálatos műemlék megmaradjon az utókornak, de megfeleljen a 21. század kihívásainak, és a látogatói igényeknek is. Ebben kellett mindig megtalálni az arany középutat, amiben szívesen támaszkodtam kiváló szakemberek véleményére, meglátásaira.

Látsz-e kapcsolatot az épület állagmegóvása és a kulturális élet fellendítése között?

Egy kicsit messzebből indítok, de meg fogod érteni, hogy miért! Pár évvel ezelőtt még működtek a helyi TDM (Turisztikai Desztinációmenedzsment) szervezetek, amik azzal a céllal jöttek létre, hogy a helyi turisztika szereplőinek a tevékenységét koordinálja, marketing és programszervezés területén. Ez azért is volt jó, mert a kulturális örökséget jobban be lehetett kapcsolni a turisztikai vérkeringésbe, így annak bevételi forrásai bővültek. Ez lehetőséget adott az állagmegóváshoz és kisebb fejlesztésekhez. Mivel állami, ingatlanról beszélünk a vár esetében, ezért minden nagyobb jellegű munka és felújítás előtt egyeztetni kellett a tulajdonost képviselő NMV. ZRT-vel, és a vagyongazdálkodó, helyi önkormányzattal. Több alkalommal is beszéltem turisztikai szereplőkkel, akik leginkább azt szeretnék, ha olyan állandó programok lennének a térségében, ami átfogja annak földrajzi területét és aktivizálni tudja annak turisztikai szereplőit. Továbbá azokat is, akik csak közvetve kapcsolódnak a turizmusba, de szolgáltatásukra kereslet mutatkozhat az érkező turisták részéről. Ez lehetne például a főszezonban, folyamatosan, fix időpontokban kezdődő, azaz tervezhető várjátékok. Lehetne például másban is gondolkodni. Az egyik ilyen fajta együttműködés lehetne, amely földrajzi dimenzióban is működhet, az úgynevezett kulturális utak, ha úgy tetszik a tematikus utak létrehozása, és azok működtetése. Ehhez kiváló adottságokkal rendelkezik térségünk, hisz gazdag a kulturális örökségünk, ezen belül is az épített örökség a számottevő. Árpád kori templom, gótikus kápolnák, török dzsámi és természetesen Siklóson a vár. A kulturális értékek tematikus utak formájában való turisztikai hasznosítása, illetve az ennek alapjául szolgáló együttműködési hálózatok kialakítása és

működtetése megkívánja az együttműködést. A kulturális út, mint turisztikai termék központi eleme a közös image, amely köré szerveződik maga a termék. Mindeközben meglátogathatunk nagy történelmi múltú és kulturális értékekkel bíró településeket, várat (Siklós), élményeket gyűjthetünk, pihenhetünk gyógyfürdőben (Harkány). Az elmúlt évtizedben egyre népszerűbbé váltak a tematikus jellegű turisztikai attrakciók. Egy jól kiválasztott téma önmagában is képes a potenciális látogatók figyelmének felkeltésére, azaz tárgyiasult formában, megfelelő interpretációs eszközökkel bemutatva és a látogatók igényeit kielégítő szolgáltatásokkal kiegészítve pedig, jelentős regionális, nemzeti vagy akár nemzetközi vonzerővé is válhatnak. Jelen esetben elsődlegesen az épített örökség köré szerveződhetne a kulturális-tematikus út, de mi valójában az örökség és az örökséghez kapcsolódó, oly sokat hallható attrakció. Ennek kibontásához, most sem az idő, sem hely nem elegendő. Az örökség-attrakciók, - vonzerők, aminek talán a szinonimája a látnivaló, a nevezetesség, a vonzásadottság, ezt hívják a marketing szakemberek előszeretettel attrakciónak. A turizmus fejlődése, bár különböző formában ugyan, de története során folyamatosan összefüggött a kultúra fejlődésével. A fenti definíciókból is látható, hogy egy térség egyedi kulturális jellemzői egyrészt a helyi lakosság által igényelt kulturális kínálat alapjául szolgálnak, másrészt viszont hozzájárulnak az adott térség turisztikai versenyképességének növekedéséhez. A kulturális örökségre alapozott, várjátékok, specifikus programok, vagy az előzőekben említett tematikus utak, jó példáját jelentik a kultúra és a turizmus összekapcsolódásának, ami egy gyümölcsöző szimbiózissá válhat, ha azt jól működtetik és odafigyelnek a műemlék teherbíró képességére. Hiszen azt a jövőnek is meg kell őrizni, nem csupán a jelenben kell használni. A kérdésre visszatérve, igen van kapcsolat, hisz minél komplexebb együttműködésben valósul meg a kulturális örökség bemutatása, annál több bevételi lehetőség lesz, ebből fakadóan, mivel non-profit gazdasági társaság működteti, így a bevételekből arányaiban több juthat az állagmegóvásra, a javításokra, preventív munkákra. Egy non-profit társaságnak amúgy is tevékenysége szerint vissza kell forgatnia a bevételeit. Ez alap kell, hogy legyen egy műemlék esetében.

Mi jelenti a legnagyobb kihívást napjainkban a vár és környezete védelmében, állagmegóvásában?

Sajnos olyan sokszor fordult elő a közelmúltban, hogy jó szándékkal szerették volna a falakat károsító gyomnövényzettől megszabadítani a műemléket, de szakértelem hiányában csak több kárt okoztak, mint amennyi haszna volt. Marketingfogásnak elment, de nem jutottak vele előrébb. Annak idején, amikor várkapitány voltam kertészmérnökkel

konzultáltam, hogy a környezetbe milyen őshonos növényeket érdemes visszatelepíteni, mely növények bírják a melegedő klímát, mit érdemes, és mivel szabad együtt ültetni. Melyik növény, hogyan viszonyul a másikhoz. Most ezt a tudatosságot nem látom, és meggondolatlanul, gyakran saját kútfejből nyúlnak a fákhöz és növényekhez, ami nem jó. A természet képes regenerálódni, de muszáj vele ezt csinálni? A műemlékkel kapcsolatban pedig az a meglátásom, hogy a komoly rekonstrukciós, állagmegóvó és fejlesztési munkálatokat követően, lassan, de biztosan romlik az állaga. A várba lassan tíz éve közel két milliárd forint pályázati pénzt költöttünk, ami most kb 4-5 milliárdnak felelne meg. Az önkormányzatnak a források hiánya miatt a mozgástere korlátozottá vált, az üzemeltető pedig még kevesebb forrásból gazdálkodik és azt is rosszul használja fel. Példának okáért zászlórudat készített a belső udvarba, játszóteret alakít ki a beltérben, az elegáns, minimál stílusban kialakított konferenciateremből pedig, farsangi díszítéssel vetekedő eklektikus belső teret alakít ki, ez számomra nem szakmai hozzáállás.

Milyen javaslataid lennének a vár és természeti környezete állapotának javítására?

Talán annyi, hogy a várba érkező vendégeket diverzifikálnám és a térség egyéb érdekességei felé irányítanám, hogy a környezeti terhelését csökkentsem a műemléknek és szűkebb környezetének. Mindenképpen megvizsgálnám, hogy a műemlék állagmegóvásában milyen újabb technológiai lehetőségek kínálkoznak. Vannak-e olyan felfedezések, tanulmányok, publikációk, amik segíthetnek ebben. A sokat emlegetett klímaváltozás kapcsán milyen adaptációs lehetőségeink lennének, nem csak a műemlék esetében, hanem a várat körbeölelő várkert zöldfelületének, fáinak, egyéb növényzetének megóvásában, pótlásban. Az egyre szárazabb nyarak, amelyek egybe esnek a főszezonnal, milyen terhelést jelentenek a műemlékre és a környezetére? Ezeket érdemes lenne megvizsgálni! Rövidtávon a térségbe, a régióba kellene a vendégeket kalauzolni, hogy hosszabb tartózkodással ne terheljék a műemléket és annak környezetét. Például a Tenkes hegy mentén lévő kis falvak látnivalóinak, tanösvényeinek, háztáji gazdaságainak, és a környék borospincéinek túrával történő felkeresése remek program lehetne, amihez partnereket kell találni. Az előzőekben már érintettük a kulturális, tematikus út fogalmát. Most ismét, mert rövidtávon csökkentheti a vár terheltségét. Azonban turisztikai termékként maga a kulturális út csak akkor létezik, ha a látogatók nem csak az utat alkotó egyes attrakciókat ismerik meg, hanem az út által magasabb élményhez jutnak. Éppen abból következően, hogy a kulturális-tematikus út maga tulajdonképpen megfoghatatlan termék, amelynek megfogható elemeit az attrakciók és a szolgáltatások jelentik, ezért rendkívül nagy hangsúlyt kell fektetni az út azonosítását és

tudatosítását elősegítő információs tevékenységre is. A kulturális utak létrehozásában és működtetésben jelentős szerepük van pénzügyi és szervezeti tényezőknek. A tapasztalat azt mutatja, hogy az utak kialakításához szükséges forrásokat könnyebben meg lehet szerezni, mint ahogy meg lehet teremteni a folyamatos működtetés pénzügyi feltételeit. A tematikus utak ugyan viszonylag költségtakarékos eszközök, a megfelelő színvonalú működés biztosítása azonban folyamatosan forrásokat igényel. Az egyéni lelkesedés természetesen rendkívüli eredményeket érhet el, egy tematikus út hosszú távú fennmaradását azonban rendszerint az garantálhatja, ha sikerül kialakítani egy olyan koordinációs szervezetet, amely képes mind az út marketingtevékenységének elvégzésére, mind pedig az egyes szereplők érdekeinek kiegyensúlyozott képviselésére. A Siklói Vár programokkal történő feltöltésében egyéb, nem programszolgáltatással foglalkozó alvállalkozók is szerepet kaphatnak. A vár szolgáltatási kínálatát a középkori hagyományoknak megfelelően kézművesekkel és a vendégek étkezési igényét kiszolgálni képes étel, ital árusokkal tehetjük teljesebbé. A természeti környezet kapcsán pedig szükségesnek látom megvizsgálni az éghajlatváltozás okozta problémákat, felkészülni a bekövetkező további változásokra, az újabb invazív fajok, növények megjelenésére. Érdemes lenne egy hatásvizsgálatot és egy adaptációs tervet készíteni erre szakosodott szakemberek bevonásával.